

9. SINIF

TARİH DEFTERİ

Sevgili Öğrenciler,

FAZ Yayınları; eğitim-öğretim hayatınızın her anında sizinle olmaya, daha etkili yöntemlerle sizleri hayata ve sınavlara hazırlamaya devam ediyor. Tecrübeli kadromuz tarafından titiz ve yoğun bir çalışmayla hazırladığımız bu **"FAZ Defter Serisi"** sizi adım adım başarıya ulaştıracak.

"Defter Serisi"nde Neler Var?

Defterimiz etkili ve kalıcı öğrenme sağlamak için **"FAZ - FAZ"** tasarlandı. Her FAZ'da önce konuyu öğrenecek, sonra örneklerle öğrenmenizi pekiştirecek, en sonda da neleri öğrenip öğrenmediğinizi kontrol etmek için hazırladığımız testlerle kendinizi değerlendireceksiniz. **PISA, TIMSS, ALES** vb. ulusal ve uluslararası sınavlar incelenerek hazırlanan özel ve özgün soru tipleriyle karşılaşacak ve öğrenme durumunuzu çok yönlü bir şekilde takip edebileceksiniz. Ayrıca **"infografik"** çalışmalarımızla öğrenmenizi daha kalıcı hale getireceksiniz. Sayfalarda sizin için bıraktığımız boş yerlere konuyla ilgili notlar alabileceksiniz. Kitapta yer alan örnek ve soruların çözümlerine de sizin için hazırladığımız dijital ortamlardan her an ulaşabileceksiniz.

Geleceğinizi inşa ettiğiniz bu yolda, size bir nebze olsun katkıda bulunabilmenin verdiği mutlulukla hayat boyu başarılar dileriz.

İçindekiler

FAZ - 01	TARİH VE ZAMAN - I: Tarihin Konusu ve Özellikleri	3 – 12
FAZ - 02	TARİH VE ZAMAN - II: Tarihin Kaynakları ve Değerlendirilmesi	13 – 20
FAZ - 03	TARİH VE ZAMAN- III: Zamanı Anlama ve Anlamlandırma	21 – 26
FAZ - 04	İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ: Yazı Öncesi İnsan Hayatı	27 – 34
DEĞERLENDİRME FAZI 01		35 – 41
FAZ - 05	İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ - I: İlk Çağ Medeniyet Havzaları	42 – 50
FAZ - 06	İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ - II: İlk Çağ'da Siyasi ve Sosyo-Ekonomik Hayat	51 – 58
FAZ - 07	İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ - III: Göçler ve Tüccar Topluluklar	59 – 68
FAZ - 08	İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ - IV: Devletler Doğuyor	69 – 76
FAZ - 09	İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ - V: Siyasî Gücün Maddi Kaynakları - Hukuk	77 – 84
DEĞERLENDİRME FAZI 02		85 – 90
FAZ - 10	ORTA ÇAĞ'DA DÜNYA	91 – 102
FAZ - 11	İLK VE ORTA ÇAĞLARDA İLK TÜRK DÜNYASI - I: Avrasyada İlk Türk İzleri	103 – 112
FAZ - 12	İLK VE ORTA ÇAĞLARDA İLK TÜRK DÜNYASI - II: Boylardan Devletlere	113 – 122
FAZ - 13	İLK VE ORTA ÇAĞLARDA İLK TÜRK DÜNYASI - III: İlk Türk Devletleri ve Komşuları ...	123 – 130
FAZ - 14	İLK VE ORTA ÇAĞLARDA İLK TÜRK DÜNYASI - IV: Kültür ve Medeniyet	131 – 140
DEĞERLENDİRME FAZI 03		141 – 146
FAZ - 15	İSLAM MEDENİYETİ'NİN DOĞUŞU - I	147 – 160
FAZ - 16	İSLAM MEDENİYETİ'NİN DOĞUŞU - II: Dört Halife Dönemi Gelişmeleri	161 – 170
FAZ - 17	İSLAM MEDENİYETİ'NİN DOĞUŞU - III: Arap İslam Medeniyetleri	171 – 180
FAZ - 18	İSLAM MEDENİYETİ'NİN DOĞUŞU - IV: Mısır'da Kurulan Türk İslam Devletleri	181 – 192
DEĞERLENDİRME FAZI 04		193 – 198
FAZ - 19	TÜRKLERİN İSLAMİYETİ KABULÜ VE İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ - I	199 – 210
FAZ - 20	TÜRKLERİN İSLAMİYETİ KABULÜ VE İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ - II	211 – 218
DEĞERLENDİRME FAZI 05		219 – 222
CEVAP ANAHTARLARI		223 – 225

Tarih; geçmişte yaşamış insan topluluklarının faaliyetlerini yer ve zaman göstererek sebep sonuç ilişkisi içinde bölgelere dayalı olarak nesnel biçimde inceleyen bilim dalıdır.

Tarihin Tanımı

Marc Bloch: Anneles okulunun kurcularından olup tarihi müşahade ilmi olarak tarif etmiştir.

Turner: Tarihi geçmişten bize ulaşan, günümüzde ortaya çıkan tenkitçi bir anlayışla inceleyen bilim şeklinde tarif etmiştir.

Edward Carr'a: Tarih "tarihçi ile olaylar arasında devamlı bir etkileşim geçmişle günümüz arasında bitmeyen bir diyalogdur.

Febure: Tarihi bugünün açıklaması olarak tanımlamıştır.

Tarihin konusu insanoğlunun yaptığı ve etkilendiği her türlü faaliyetlerdir.

Göçler, savaşlar, tarımsal faaliyetler tarihin konusuna girdiği gibi depremler, kuraklık, salgın hastalıklarda sonuçları itibarıyla tarihin konusuna girer.

Tarihî Vak'a ile Tarihî Vâkıa Arasındaki Farklar

Tarihî vak'alar (olaylar) bir kerede (ya da bir anda) meydana gelirken, **tarihî vakıalar** (olgular) tekrar edebilir ve uzun bir süreçte gerçekleşir.

Mesela Anadolu'nun Türkler tarafından fethinin başlaması (1071'den itibaren) bir tarihî vak'a iken, Anadolu'nun Türkleşmesi, Müslümanlaşması hâdiseleri uzun bir sürece dayanan ve hâlâ devam eden tarihî vâkıalardır.

Örnek

Mekke'nin fethi bir tarihî vak'a iken, Arap Yarımadası'nın Müslümanlaşması hâdisesi uzun bir sürece dayanan ve hâlâ devam eden tarihî vâkıadır.

Bu bilgiye göre, tarihî vak'a ile vakıayı birbirinden ayıran temel ölçüt, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hâdiselerin tarih öncesinde yaşanıp yaşanmaması
- B) Olaylarla ilgili ana kaynaklara ulaşıp ulaşılamaması
- C) Gelişmelerin anlık ya da süreçsel olması
- D) Hâdiseler incelenirken pozitif bilimlerden yararlanıp yararlanılmaması
- E) Olayların etkilerinin evrensel olup olmaması

Çözüm:

Mekke'nin fethi anlık, Arap Yarımadası'nın fethi ise uzun bir süreçte gerçekleşen gelişmelerdir. Vak'a ile vakıayı ayıran hadiselerin meydana gelişinin bir kerede mi yoksa bir süreç içerisinde olup olmadığıdır.

Cevap C

Örnek

Aşağıdakilerden hangisi olaydır?

- A) Türkiye'nin çağdaşlaşması
- B) Osmanlı Devletinin demokratikleşmesi
- C) Balkanların Türkleşmesi
- D) İstanbul'un fethedilmesi
- E) Hristiyanlığın yayılması

Çözüm:

Tarihi olaylar bir kerede meydana gelen kısa süreli gelişmelerdir. İstanbul'un fethi bir defa olmuş özgün bir olaydır.

Cevap D

Tarihin Yöntemi

1. Tarama (Kaynak Arama)

Olaylara ait belge ve kaynak arama aşamasıdır.

2. Tasnif (Sınıflandırma)

Ulaşılan kaynakların belirli bir zaman içinde zaman, mekan ve konuya göre sınıflandırılmasıdır.

3. Tahlil (Çözümleme)

Elde edilen bilgilerin yeterli olup olmadığının kontrol edilmesi. Eldeki veriler gruplara ayrılıp hangi konu için ne kadar veri kullanılacağı kararlaştırılır.

4. Tenkit (Eleştirme)

Toplanan verilerin güvenilir olup olmadığı, belgelerin orijinalliği araştırılır. Bu aşamada kaynaklar eleştiri süzgecinden geçirilmelidir.

5. Terkip (Sentez)

Bu, araştırmanın son aşamasıdır. Toplanan veriler birleştirilir ve sonuca varılır.

Örnek

9. sınıf öğrencisi Mehmet Asurlara ait bir araştırma yapacaktır.

Mehmet'in araştırma yaparken kullanacağı sıralama nasıl olmalıdır?

- A) Tasnif - Tahlil - Tenkit - Terkip - Tarama
- B) Tahlil - Tenkit - Terkip - Tarama - Tasnif
- C) Tarama - Tasnif - Tahlil - Tenkid - Terkip
- D) Tenkid - Terkip - Tarama - Tasnif - Tahlil
- E) Terkip - Tarama - Tasnif - Tahlil - Tenkid

Çözüm:

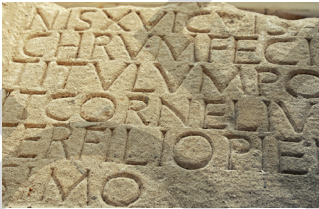
5T kuralına göre tarihin yöntemi tarama, tasnif, tahlil, tenkit ve terkip şeklinde olmalıdır.

Cevap C

Kaynaklar

Tarih Biliminin Kaynakları

Tarih biliminin kaynaklarıyla ilgili aşağıdaki şemayı inceleyelim.

Yazılı ve yazısız kaynaklar

Yukarıdaki şemada bilgi veren kaynağın türüne göre kaynaklar yazılı olup olmaması açısından kategorize edilip sınıflandırılmıştır. Şimdi isterseniz bu sınıflandırmaya göre örneklendirme yapalım.

Yazılı kaynaklar, *tablet, kitabe, papirüs, parşömen, ferman, antlaşma, berat* gibi kaynaklardır.

Yazısız kaynaklar, *resim, anıt, çanak - çömlek, heykel, tarih öncesi dönem masal, hikâye, efsane ve mitolojik anlatılardır.*

Şimdi de kaynağın oluştuğu dönem ve tarihçilerin kullanım sırasına göre kaynakların sınıflandırıldığı tabloyu aşağıda inceleyelim.

Birinci elden kaynak, tarihi olayın geçtiği döneme ait bulgulardır.

İkinci elden kaynak, olayın geçtiği döneme yakın ya da o devrin kaynaklarından yararlanılarak meydana getirilmiş kaynaklardır.

Şimdi de bütün bilgilerimizi aşağıdaki tabloda pekiştirelim.

Döneme ve Tarihçinin Kullanım Önceliğine Göre Tarih Kaynakları	Birinci Elden Kaynaklar	Tarihi olayın geçtiği döneme ait her türlü bulgudur. Örnek: Çanakkale Savaşı'na katılan bir askerin mektubu
	İkinci Elden Kaynaklar	Olayın geçtiği döneme yakın ya da o dönemin kaynaklarından yararlanılarak meydana getirilen eserlerdir. Örnek: Halil İnalcık'ın eseri
Bilgi Veren Kaynağın ve Malzemenin Türüne Göre Kaynaklar	Yazılı Kaynaklar	Ferman, mühür, para, gazete, hatıra vb.
	Sözlü Kaynaklar	Destan, efsane, hikaye, şiir vb.
	Kalıntılar	Arkeolojik buluntular; taş, toprak, kemik, madenden yapılmış eşyalar, mezarlar vb.
	Çizili, Sesli ve Görüntülü Kaynaklar	CD, film, fotoğraf, resim vb.

Tarihi fen bilimlerinden ayıran bir diğer farklılık tarihte genelleme yapılamamasıdır. Bunun nedeni tarih tekrar edilemez dolayısıyla deney ve gözlem kullanmaz.

Fen bilimleri deney ve gözlem ile evrensel yasalara ulaşır. Tarihte ise benzer olaylar aynı sebeplerden kaynaklandı diyemeyiz.

Birinci Dünya Savaşı bir suikast ile başlamıştır buradan hareketle suikastlar savaşlara yol açar diyemeyiz.

Ancak genellemeler yapılabilir. Göçebeler askeri alanda yerleşiklerden daha iyidir diyebiliriz. Fakat bu genellemeler kesinlik taşımaz.

Tarih Öğrenmenin Önemi

Analiz

Tarih öğrenmenin faydaları arasında;

- Millî birlik, beraberlik ve vatandaşlık şuurunu geliştirir.
- Geçmişteki hâdiselerden ders çıkarmamızı sağlar.
- Geçmişteki birikimden istifade ederek sorun çözmemize katkı sağlar.
- Hâdiseler arasında ilişki kurarak, mantık ve analiz kabiliyetimizi geliştirir.
- Medeniyete farklı toplumların verdiği katkıları görmemizi sağlar.

Tarihin genel özellikleri kısaca

- Tarih tekrar etmez.
- Tarih deney ve gözlem yapmaz.
- Tarih geçmişi inceler.
- Tarih belgelere dayanır ve tarafsızdır.
- Tarihi olaylar o dönemin şartlarına göre incelenir.
- Tarihi olaylar kesin değildir, değişebilir.

Örnek

(1988 – ÖSS)

Aşağıdakilerden hangisi tarihi olayların araştırılmasında başvurulan yollardan biri değildir?

- A) Kronoloji ve coğrafyadan yararlanma
- B) Kaynak taraması yapma
- C) Buluntuları inceleme
- D) Deney yapma
- E) Olaylar arasında ilişki kurma

Çözüm:

Tarih Biliminin Faydalandığı Bilimler

Bu bölümde tarih biliminin faydalandığı bilimler, örnek inceleme-leri ve soru pratiklerini inceleyeceğiz.

1.	Bilim Dalı	Coğrafya
	Tanım	Tarihi olayların oluşumunda etkili olan iklim yeryüzü şekilleri, ekonomik faaliyetler, konum vb. coğrafi faktörleri incelemektedir.
	Örnek İnceleme	"Sarıkamış Harekatı'nda Doğal Şartların Etkisi"
	Soru Pratiği	Cevap olduğu sorularda "yer ve mekan" isimleri verilir.

2.	Bilim Dalı	Arkeoloji
	Tanım	Yer ve su altındaki buluntuları inceleyen bilim dalıdır.
	Örnek İnceleme	"Amisos Hazinesi'nin İncelenmesi"
	Soru Pratiği	Genelde "tarih öncesi" ve "yazılı kaynakların olmadığı dönemle" ilgili soruların cevabıdır.

3.	Bilim Dalı	Antropoloji
	Tanım	İnsanın iskelet, kafatası gibi fiziki yapısını araştıran bilim dalıdır.
	Örnek İnceleme	"M.Ö 3300 Yıllarında Yaşamış Olan Buz Adamı Ötzi'nin Araştırılması."
	Soru Pratiği	Genelde ırk ve kemik kelimelerinin geçtiği sorularda cevaptır.

4.	Bilim Dalı	Etnografya
	Tanım	Toplumların yaşayışlarını, gelenek, örf ve adetlerini inceleyen bilim dalıdır.
	Örnek İnceleme	"Çanakkale Cephesi'nde Kınalı Hasan" metninde Türklerde Vatan Sevginin İncelenmesi
	Soru Pratiği	"Kültürel öğelerin" ön plana çıktığı sorularda cevaptır.

5.	Bilim Dalı	Kronoloji
	Tanım	Tarihi olayların zamanının belirlenmesinde tarihe yardımcı olan bilim dalıdır.
	Örnek İnceleme	"Kurtuluş Savaşı'nda Olaylar Kronolojisi" metni
	Soru Pratiği	Genelde olaylar arasında "neden - sonuç" bağlantısının kurulması ön plana çıkartıldığında cevap olur.

6.	Bilim Dalı	Paleografya
	Tanım	Eski yazıların okunmasını sağlayan, bu yazıların tür ve şekillerini inceleyen bilim dalına paleografya denir.
	Örnek İnceleme	"Orhun Kitabeleri'nin İncelenmesi"
	Soru Pratiği	Tarih öncesi dönemlerle ilgili sorularda cevap olamaz. Filoloji, Antropoloji ve Etnografya bilimleri bu pratiği kanıtlar.

7.	Bilim Dalı	Epigrafya
	Tanım	Anıtlar üzerindeki kitabeleri ve yazıları inceleyen bilim dalıdır.
	Örnek İnceleme	Asur ve Urartu hükümdarlarına ait kitabelerin incelenmesi
	Soru Pratiği	Tarih öncesi dönemlerle ilgili sorularda cevap olmaz. Filoloji ve paleografi bilimleri ile işbirliği içerisinde çalışıldığından bu bilim dalları ile birlikte cevabı oluşturur.

8.	Bilim Dalı	Filoloji
	Tanım	Toplumların dilleri hakkında bilgi verir.
	Örnek İnceleme	Altay dilleri içinde birbirine en yakınlık gösteren, Türkçe ile Moğolcadır." yargısına ulaşılması
	Soru Pratiği	Göç hareketlerinin açıklanması, toplulukların yakınlık derecelerinin belirlenmesi ile ilgili sorularda cevap olur.

9.	Bilim Dalı	Diplomatik
	Tanım	Belgeleri tür (ferman, şerhiye sicili, antlaşma metinleri vb.) şekil ve içerik bakımından değerlendiren bilim dalına denir.
	Örnek İnceleme	"Balkan Antantı"nın incelenmesi
	Soru Pratiği	"Yazışma, antlaşma, elçi, bürokrasi, devlet politikası ve yöntem anlayışı" gibi kelimelerin ön plana çıktığı sorularda cevap olur.

10.	Bilim Dalı	Nüvizmatik
	Tanım	Eski paraları inceler.
	Örnek İnceleme	"Osmanlı Devleti'nde Kağıt Para" metni
	Soru Pratiği	"Para ve sikke" gibi kelimelerin ön plana çıktığı sorularda cevap olur.

11.	Bilim Dalı	Sosyoloji
	Tanım	Toplumsal olayların bağlı olduğu genel kuralları, toplumların oluşturdukları kurum ve kuruluşların insan ve toplum yaşamına olan etkileri inceleyen bilim dalıdır.
	Örnek İnceleme	"İslâmiyet'ten Önceki Arap Toplumu"nın incelenmesi
	Soru Pratiği	"Göç ve Toplum" kelimelerinin ön planda olduğu sorularda genelde cevap olur.

12.	Bilim Dalı	Felsefe
	Tanım	Akl ve mantık ilkelerine uygun düşünmeyi esas alan bir bilimdir.
	Örnek İnceleme	Ortaçağ'da İslam Dünyası ile Avrupayı Bilime Bakış Açılarını Yönden İnceleme
	Soru Pratiği	Düşünce, akıl ve mantık ilkelerinin vurgulandığı sorularda cevap olur.

13.	Bilim Dalı	Heraldik
	Tanım	Armaları inceleyen bilim dalıdır.
	Örnek İnceleme	Osmanlı Armasının İncelenmesi
	Soru Pratiği	"Arma" ve "mühür" kelimesinin ön plana çıktığı sorular da cevap olur.

14.	Bilim Dalı	Nüvizmatik
	Tanım	Eski paraları inceler.
	Örnek İnceleme	"Osmanlı Devleti'nde Kağıt Para" metni
	Soru Pratiği	"Para ve sikke" gibi kelimelerin ön plana çıktığı sorularda cevap olur.

15.	Bilim Dalı	Sicilografi
	Tanım	Mühürleri inceler.
	Örnek İnceleme	"Osmanlı Devleti'ndeki Mühürler"
	Soru Pratiği	Dönemin hükümdar ve yöneticileri, unvanları cevap olur.

15.	Bilim Dalı	Kimya
	Tanım	Karbon-14
	Örnek İnceleme	Nesnelerin tarihlenmesi
	Soru Pratiği	Bulguların hangi döneme ait olduğu tespit edilebiliyorsa cevap olur.

1. Aşağıda verilen bilgileri doğru (D) ya da yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

	D/Y
1. Tarihin konusu, zaman içindeki insan faaliyetleri, değişimler ve insan eylemlerinin sonucunda ortaya çıkan gelişmelerdir.	☐
2. Tarih tekerrürden ibarettir.	☐
3. Birinci elden kaynaklar ikinci elden kaynaklara göre daha güvenilirdir.	☐
4. Destanlar yazısız kaynaklar içine girer.	☐
5. Tarihi olay ve olgu arasındaki farklar şunlardır, tarihi olay özgündür, tekrarlanamaz; tarihi olgu ise geneldir ve tekrar edebilir.	☐
6. İstanbul'un fethi bir olgudur.	☐
7. Depremler, sonuçları itibarı ile tarihin konusuna girer.	☐
8. Tarihi olayların bir bütün olarak incelenmesi zordur.	☐

2. Aşağıda verilen metinlerdeki boşlukları uygun sözcüklerle doldurunuz.

1. Kazı yolu ile toprak ve su altındaki maddi kalıntıları ortaya çıkaran bilim dalı'dir.
2. "Türk çocuğu, ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır." demiştir.
3. elde edilen bilgilerin sınıflandırıldığı aşamadır.
4. tarih araştırmalarının son aşamasıdır. Elde edilen bilgilerden sonuca varılır.
5. bilimi Karbon 14 metodu ile nesnelerin tarihlendirilmesinde tarihe yardımcı olur.
6. ırk ve iskelet bilimidir.
7. Tarih ve gözlem metodu kullanmaz.
8. Tarih araştırmalarında kaynaklar daha güvenilirdir.

3. Aşağıdaki etkinlikte numaralı kavramları , harflendirilmiş açıklamaları ile eşleştiriniz.

Kavramlar	Açıklamalar
1 Epiğrafi	a Kültür bilimi
2 Etnoğrafya	b Kitabeleri inceleyen bilim
3 Olay	c Yer bilimi
4 Coğrafya	d Kısa süreli gelişmeler
5 Kronoloji	e Dil bilimi
6 Filoloji	f Zaman bilimi
7 Arkeoloji	g Para bilimi
8 Nümizmatik	h Kazı bilimi

- 1)..... 2)..... 3)..... 4).....
5)..... 6)..... 7)..... 8).....

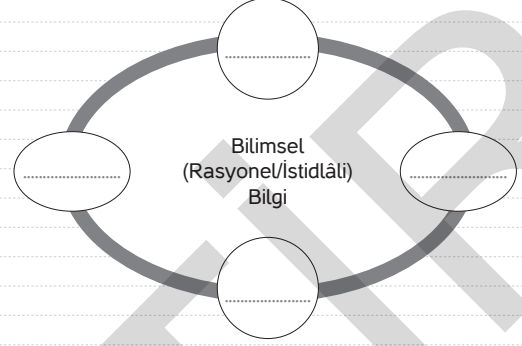
4. Aşağıdaki açık uçlu soruların doğru cevaplarını altına yazınız.

1. Geçmiş insan ırklarını inceleyen ve kültürlerini araştıran bilim dalı.
.....
2. Dillerin tarihini, gelişimini ve değişimini araştıran bilim dalı.
.....
3. Tarihteki devletlerin kullandığı armaları inceleyen bilim dalı hangisidir?
.....
4. Mühürleri inceleyen bilimdir.
.....

5. Aşağıda verilen özelliklerin, ilgili olduğu tarih yazıcılığını yanlarındaki boşluğa yazınız.

7. Aşağıda verilen bilimsel (rasyonel / istidlâli) bilgi şemasında boş bırakılan yerleri doldurunuz.

6. Tarih bilimiyle ilgili aşağıda verilen tablodaki bilgileri doğru (D) veya yanlış (Y) olarak değerlendiriniz.

	D/Y
a. Tarih bilimi, bugünün sorunlarını geçmişin sorgulanmasıyla anlama / anlamlandırma çabasıdır.	☐
b. Hikâyeci tarihçilikte ulusal birlik ve beraberliğin sağlanması, tarihten dersler çıkarılması, ahlaki değerlerin geliştirilmesi hedeflenir.	☐
c. Doğrusal zaman tasavvuru (anlayışı), yaşadığımız şeylerin evrende sürekli tekrar etmesi tasavvurudur.	☐
d. İnsanı ve insanlığı anlayabilmek ve karşılaştığımız meselelere çözüm üretebilmek için "geçmişin anlamı"nı "nasıl"lığını anlamamıza tarih bilimi yardımcı olur.	☐
e. Döngüsel zaman tasavvuru, (anlayışı) zamanın geçmiş - gelecek ekseninde sonsuz şekilde uzandığı tasavvurundaki anlayıştır.	☐

8. Heredotos'tan önce tarihi olayların oluşuna ilişkin bir takım listeler, kronoloji cetvelleri ve yıllıklar düzenlenmiş olduğu halde, tarih biliminin öncüsü olarak Heredotos gösterilmektedir.

Heredotos'un tarih biliminin öncüsü olarak kabul edilmesinde, aşağıdakilerden en çok hangisinin etkili olduğu savunulabilir?

- A) Araştırarak ve yansız olmaya çalışması
- B) Pek çok tarihi olayı bizzat yaşamış olması
- C) Tarihi olayların kimler arasında ve ne zaman olduğunu belirtmesi
- D) Tarihi olayları kronolojik sıraya göre vermesi
- E) Olayların geçtiği yerleri gezip görmesi

(1988 – ÖSS)

1. 19. yüzyıl tarihçilerinden Leopold Von Ranke, araştırmacıların birinci elden kaynaklara daha fazla eğilmeleri gerektiğini savunmuştur.

Bu yaklaşımdan yola çıkarak İlk Türk devletleriyle ilgili, aşağıdakilerden hangisine öncelikle eğilmek gerektiği söylenemez?

- A) Prof. Dr. Ahmet Taşağıl'ın, Kök Türkler isimli araştırmasına
- B) Ötüken bölgesindeki balbal ve mezar yapılarına
- C) Uygurlardan kalma ticaret, tapu, evlenme, evlat edinme vesikalarına
- D) Kök Türk ve Yenisey yazıtlarına
- E) Kamdu, kuanpa isimli eski Türk paralarına

2. • Toplumların genel kurallarını inceler.
• Toplumlar arası ilişkileri inceler.

Yukarıda bahsedilen tarihe yardımcı bilim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sosyoloji
- B) Arkeoloji
- C) Psikoloji
- D) Nümizmatik
- E) Epiğrafi

3. Tarihi olayların oluşumunda etkili olan iklim, yeryüzü şekilleri ve ekonomik faaliyetleri inceleyen bilim hangisidir?

- A) Hukuk
- B) Filoloji
- C) Coğrafya
- D) Diplomasi
- E) Etnoğrafya

4. Tarihçilerin çalışmaları sırasında;

- I. araştırma,
- II. karşılaştırma,
- III. ilişkilendirme

amelîyelerinden (faaliyetlerinden) hangilerini yaptıkları söylenebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

5. Aşağıdakilerden hangisi tarihin konusuna girmez?

- A) Yazının bulunması
- B) Kavimler Göçü
- C) Kadeş antlaşması
- D) Suyun buharlaşması
- E) Fransız ihtilali

6. Tanım; Geçmişte yaşamış insan topluluklarının faaliyetlerini yer ve zaman göstererek sebep-sonuç ilişkisi içinde belgelere dayalı olarak nesnel biçimde inceleyen bilimdir.

Durum; Yavuz, Ridaniye mevkiinde İslam dünyasının liderliği için Memlük ordusuyla yaptığı savaşı kazandı. Halifelik Osmanlı devletine geçti.

Tanımdaki öğelerden hangisi durumda yer almamaktadır?

- A) Zaman
- B) Yer
- C) Geçmiş inceleme
- D) Neden sonuç
- E) İnsan ilişkisi

7. Orhun Kitâbeleri üzerinde araştırma yapan tarih araştırmacıları farklı bilimlerin verilerinden yararlanmışlardır.

Orhun Kitâbelerinin incelenmesi sürecinde aşağıdaki disiplinlerden hangisinin tarih araştırmacılarının yararlandığı bilim dalları arasında yer alması beklenemez?

- A) Filoloji
- B) Epigrafi
- C) Paleografya
- D) Nümizmatik
- E) Etnoğrafya

8. Geçmişteki insan tecrübelerinden üretilen tarih bilgisinin oluşturuluşunda aşağıdaki aşamalardan hangisinin ilk başta gerçekleştirildiği söylenebilir?

A) Kaynakların taranması
B) Verilerin sınıflandırılması
C) Eserlerin tahlil edilmesi
D) Ulaşılan bilgilerin tenkide tâbi tutulması
E) Önceki bilgilerle yeni bilgilerin sentezlenmesi

9. Tarih araştırmacıları tarih öncesi dönemlerle ilgili çalışmalarda yazılı kaynaklardan yararlanamazlar.

Bu durumun, tarihçileri tarih öncesinde aşağıdaki kaynakların hangisini kullanmaktan mahrum ettiği söylenebilir?

A) Kil tabletler
B) Heykeller
C) Halılar
D) Madenî eşyalar
E) Seramikler

10. I. Tarihte yaşanmış olan olaylarda toplumsal hareketlerin etkilerini belirlemek
II. Tarihi kazılarda bulunan mezarlardaki iskeletlerin hangi ırklara ait olduğunu tespit etmek
III. Olaylar üzerinde yeryüzü şekillerinin etkilerini belirlemek

Yukarıdaki verilen açıklamaların, ait oldukları bilim dalları ile eşleştirilmesi aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	I	II	III
A)	Arkeoloji	Antropoloji	Coğrafya
B)	Sosyoloji	Arkeoloji	Antropoloji
C)	Antropoloji	Psikoloji	Arkeoloji
D)	Sosyoloji	Antropoloji	Coğrafya
E)	Psikoloji	Antropoloji	Coğrafya

11. I. Lidyalılar parayı bulmuşlardır.
II. Sümerler çivi yazısını bulmuşlardır.
III. Üretici devirlerde tarım aletleri kullanılmıştır.

Verilen gelişmelerin ilgili olduğu bilim dalları, aşağıdakilerden hangisinde doğru gruplandırılmıştır?

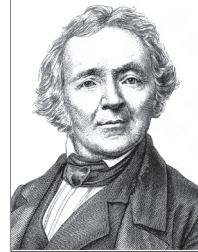
	I	II	III
A)	Arkeoloji	Nümizmatik	Paleografya
B)	Nümizmatik	Paleografya	Arkeoloji
C)	Paleografya	Arkeoloji	Nümizmatik
D)	Arkeoloji	Paleografya	Nümizmatik
E)	Nümizmatik	Arkeoloji	Paleografya

12. I. Bolu Tarihi
II. Tıp Tarihi
III. Yeniçağ Tarihi

Yukarıda verilen tarihlerin "zaman, mekân, konu" sınıflandırmalarıyla öncelikli ilişkisi hangi seçenekte doğru verilmiştir?

	Zaman	Mekân	Konu
A)	I	II	III
B)	I	III	II
C)	II	I	III
D)	III	I	II
E)	III	II	I

- 13.

Leopold von Ranke:

Gerçeğin ne olduğu belgelerde saklıdır ve gerçek ancak belgelerin eleştirisiyle ortaya çıkar. Belge yoksa tarih de yoktur.

Alman tarihçi Leopold von Ranke'nin bu ifadelerinden yola çıkarak tarih araştırmacılarının aşağıdaki yöntem ya da prensiplerden hangisini benimsemeleri zorunlu olduğu söylenemez?

- A) Gözlem ve laboratuvar ölçümüne dayalı incelemeyi
B) İç ve dış tenkide dayalı değerlendirmeyi
C) Hadiselerle ilgili ana kaynaklara ulaşmayı
D) Olay yerinde inceleme ve araştırma yapmayı
E) Ulaşılabilen her türlü belge, bulgu ve kalıntıyı göz önünde bulundurmayı

1. Arapçada tarih kelimesinin anlamı, “ay”ın tarihi demektir. Bu anlam bir taraftan tarihi olayın meydana geliş anını belirlemek, diğer taraftan anlatmak, hikâye etmek, nakletmek anlamlarında kullanılmıştır.

Bu bilgilerden yola çıkarak “tarih” kelimesinin aşağıdaki hangi anlamda kullanıldığı söylenemez?

- A) Geçmişe önyargılı bakmak
- B) Kronolojiyi bildirmek
- C) Geçmiş aktarmak
- D) Maziyi anlatmak
- E) Hadise zamanını tespit etmek

2. “Fertlerin hayatları cemiyetlerin, cemiyetlerin tarihleri fertlerin hayatlarından bağımsız anlaşılamaz.” yargısı,

- I. sosyal tarih araştırmalarına önem verilmesi,
- II. özel hayat araştırmalarının artırılması,
- III. kişilerin toplumdan bağımsız bir şekilde araştırılması

olgularından hangileriyle ilişkilidir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) I, II ve III

3. Tarihi olaylar belli bir mekânda ve vakitte gerçekleşir.

Tarihi olayları anlamlandırmak isteyen tarihçilerin yukarıdaki durumdan hareketle öncelikle aşağıdakilerden hangisini yapmaları gerekir?

- A) Olayların deney ve gözlemini
- B) Olayların yerinin ve zamanının tespitini
- C) Olayların diğer hadiselerden farkını bulmayı
- D) Olaylardan genel geçer kanunlar çıkarmayı
- E) Olayları günümüzün şartlarıyla değerlendirmeyi

4. İbn Haldun, Mukaddime isimli eserinde, “Tarihi olayların anlamına nüfuz edilmesi” gereğini ortaya koyarak;

- I. sebep-sonuç ilişkilerinin anlaşılması,
- II. olayların metotlu bir şekilde incelenmesi,
- III. hadiselerin nedenselliği ve hikmeti üzerine fikir yürütülmesi

hususlarından hangilerinin üzerinde durmuştur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

5. “Dil tarihin arşividir.” şeklindeki atasözünden yola çıkarak, tarih araştırmalarında aşağıdaki hangi bilimden yararlanmanın gereğinden bahsedilebilir?

- A) Arkeoloji
- B) Filoloji
- C) Antropoloji
- D) Ekoloji
- E) Heraldik

6. Tarihi olaylar arasındaki neden - sonuç bağlantısını sağlamak isteyen bir tarihçi en çok aşağıdaki bilim dallarından hangisine bakmalıdır?

- A) Arkeoloji
- B) Coğrafya
- C) Kronoloji
- D) Filoloji
- E) Paleografya

7. Tarih öncesi devirleri inceleyen bir tarihçi, aşağıdaki bilim dallarından hangisinden daha çok yararlanır?

A) Coğrafya B) Arkeoloji
C) Kronoloji D) Filoloji
E) Antropoloji

8. Naimâ, Osmanlı Devleti'ndeki ilk vakanüvis olmanın yanında ilmi tarih metotları ve yaklaşımlarını ortaya koymuş bir tarihçidir.

Naimâ'nın bu yönüne;

- I. tarihi hadiseleri olaylar dizisi görmemesi,
II. olayların toplumsal boyutlarını anlatması,
III. gelişmeleri belgeli bir şekilde nakletmesi

özelliklerinden hangileri örnek olarak gösterilebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) I, II ve III

9. Tarih biliminde zamanla yeni belge ve bulguların elde edilmesiyle mevcut bilgiler de değişime uğrayabilir.

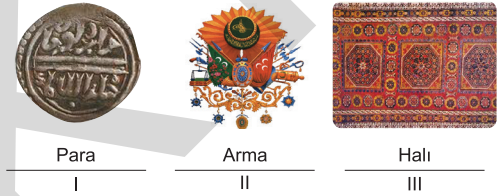
Buna göre, aşağıdakilerden hangisine kesin olarak ulaşılabılır?

A) Tarih bilimi, her bilim dalından istifade edemez.
B) Tarihçi, ulaştığı sonuçların en doğru ve kesin bilgiler olduğunu ileri süremez.
C) Sözlü belgeler, yazılı belgelere göre daha kesindir.
D) Tarihçi, her belgeye şüphe ile bakmalıdır.
E) Araştırmaları ile en özgün sonuçlar alınabilen bilim dalı tarihtir.

10. Zaman içinde farklı tarih yazımı ve kuramlarının ortaya çıkmasında, aşağıdakilerden hangisinin değişmesi daha etkili olmuştur?

A) İnsanların zaman içerisinde düşünce ve ihtiyaçlarının
B) Teknolojik imkân ve olanakların
C) Eğitim sistemindeki modellerin
D) Farklı bilim dallarının tarih ile ilişkisinin
E) Zaman içerisinde, tarihe duyulan ilginin

- 11.

Yukarıdaki buluntuların incelenme alanlarına göre sırasıyla "Etnografya, Heraldik ve Nümizmatik" bilim dallarıyla eşleştirilmesi aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

A) I - II - III B) III - I - II C) II - III - I
D) I - III - II E) III - II - I

12. Tarihi olayların siyasî, sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarını ortaya koymaya çalışan modern tarihçiliğin;

- I. nesnellik,
II. belgelilik,
III. metotluluk

niteliklerinden hangilerini barındırması gerekir?

A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

Bu Fazda
Neler Var?

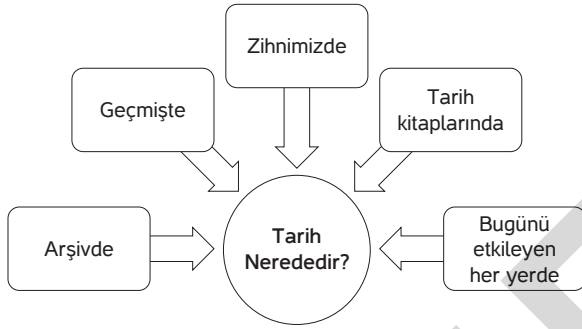

- Tarihi kaynakların değerlendirilmesi, sorgulanması, Tarih bilimiyle ilgili temel esaslar ve tarih araştırmalarındaki farklı bakış açılarını öğreneceğiz.

Geçmişten Bilgi Veren Kaynak ve Kanıtların Sorgulanması

Kaynak ve Kanıtların Değerlendirilmesinde Gerçeklik Algısı

Bu fazımızda geçmiş hakkındaki haber ve bilgi kaynakları/kanıtlarını sorgulamanın tarihi bilginin oluşumu üzerindeki önemi üzerinde duracağız. Öncelikle tarihin nerede olduğunu değerlendiren aşağıdaki şemayı inceleyelim.

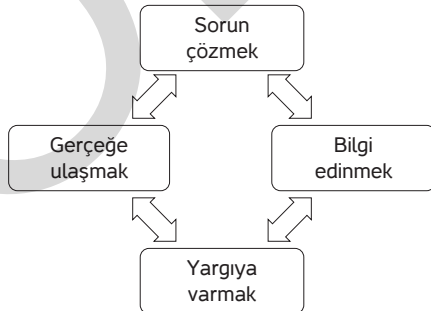
Tarih, başka türlü olmak isteseydik başka türlü yazabileceğimiz hayali bir metin olmamalıdır. Öyleyse tarihi öğrendiğimiz eser ve bulguları **tetkik etmek** (araştırmak) ve **tenkit etmek** (eleştirmek) gereklidir.

Bilgi Kutusu

Tarih araştırmacılarının eserlerin basımı, yazarı, orijinal metin olup olmadığını incelemelerine “**dış tenkit**”, metindeki bilgilerin doğruluğunun diğer bilgi, belge ve bulgularla karşılaştırılmalarına “**iç tenkit**” denilir.

Tarihçiler “gerçek”le ilgilenmelidirler. “Gerçeğe ulaşmak”la ilgili aşağıdaki şemayı inceleyelim.

Kaynak ve Kanıtların Değerlendirilmesinde Sorgulamanın Gereklik ve Yöntemi

Tarihî Olayların Meydana Geldiği Şartlar

Tarihî hadiseler meydana geldiği dönemin siyasi, sosyal, kültürel, iktisadi ve dini hususiyetlerini yansıtır. Bu sebeple bir hadiseyi değerlendirirken olayın yaşandığı dönemin şartlarını dikkate almamız.

Tarihî Olayları Araştıran Kişilerin Durumları

Tarihî olayları değerlendirirken karşılaşılan meselelerden biri de hadiseye tarafsız yaklaşamamaktır. Tarih araştırmacısının tamamen olay ve olgulara tarafsız (objektif) yaklaşması gerekmektedir.

“Tarafsızlık” olgusunun eş ve zıt anlamlarıyla ilgili aşağıdaki kazanım tablosunu inceleyelim.

Tarafsız = Yansız = Nesnel = Objektif

Tarafli = Yanlı = Öznel = Subjektif

Tarihî Olayların Düşünsel Hayata Yansımaları

Ünlü düşünür Karl Jaspers’in felsefi yaklaşımı şöyledir, “Düşüncenin üç nihai uğrak noktası vardır: Gerçeği araştırma, sonuçları paylaşma, dönüşümler meydana getirme.”

Yukarıda verilen sürekli blok, Jaspers’in yaklaşımının yansımalarını göstermektedir.

Tarihî Olayları Tarafsız Değerlendirmenin Kriterleri

Analiz

Tarihî hadiseleri doğru değerlendirebilmek için;

- Birçok kaynaktan yararlanmalı,
- Hadiseleri tarafsız bir şekilde incelemeli,
- Resmi evrakın yanlı olabileceğini göz önünde bulundurmalı,
- İlmî yöntemlerin dışına çıkmamalı,
- Olayı yaşandığı dönemin şartlarına göre değerlendirmeliyiz.

Tarih Araştırmalarında Farklı Bakış Açıları

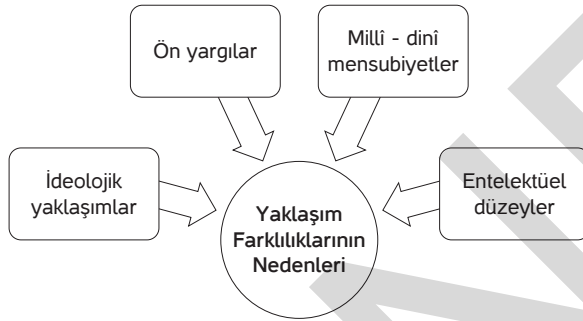
Tarihi konularda araştırmacıların farklı bakış açıları olabilir. Bu bakış açıları yorumlayanın entelektüel birikimi, hayata bakış açısı, siyasi ideolojisi, bağlı olduğu toplum ve gündelik gelişmelere göre farklılık gösterir. Tarihi hadiselerin nakledilişindeki farklılıklar olayların “ne olduğu”ndan daha çok “nasıl oldukları” hususunda ortaya çıkar.

Analiz

- Bu duruma örnek verelim isterseniz. Mesela Osmanlı modernleşmesini bazı tarihçiler tarihi bir zorunluluk görürken, bazı tarihçiler Batılılaşma ve emperyalizm sürecinin bir yansıması olarak görmektedirler. Bir de geçmişten örnek verelim. Avrupa Hun Hükümdarı Attila, Alman menkıbelerinde asil bir kahraman olarak tasvir edilirken, Fransız destanlarında sert, merhametsiz bir düşman olarak anlatılır. Bu farklı değerlendirmeler, toplumlar arası ilişki farklılıkları, tarihsel önyargılar gibi sebeplerle izah edilebilir.

Öyleyse tarih araştırmalarındaki farklı yaklaşımların gerekçelerini aşağıdaki şemada inceleyelim.

Tarih Araştırmalarında Doğru Sonuçlara Ulaşabilme

Anakronizm, değişik çağları birbirine karıştırma olup nesnellığe zarar verir.

Analiz

- Farklı ideoloji ve değer sistemlerinin tarihi olayların yorumlanması üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulmalıdır.
- Aynı tarihsel olayı farklı kaynak ve zihniyet ile değerlendirmenin farklı yorumlar getirebileceği unutulmamalıdır.
- Tarih bilgisinin geçmişteki insan tecrübelerine bağlı olarak üretildiği gerçeğiyle hareket edilmelidir.
- Günümüzde başta görsel medya olmak üzere çeşitli kaynaklarca yayılan popüler tarih bilgisi ve yorumlarına eleştirel yaklaşılmalıdır.

Üretilen Tarih Bilgisinin Özellikleri

Üretilen tarih bilgisinde olması gereken özelliklerle ilgili aşağıdaki şemayı inceleyelim.

Analiz

Yukarıda temas edilen objektiflik esasının yansız, nesnel, tarafsız anlamına geldiğini; sübjektifliğin ise yanlı, öznel, taraflı manasına da kullanıldığını unutmayalım.

Bilimsel Bilginin Değişebilirliği

Bilimsel bilgi yeni bulgu, belge ve kalıntılar ortaya çıkarıldığında değişebilir. Tarih araştırmaları ulaşılabilir kaynaklar üzerinden geçmişi incelediğinden yeni ulaşılan bilgiler ya da saptamalar tarihi bilgiyi değiştirebilir.

Bu duruma şu gelişmeyi örnek verebiliriz. Önceleri Osmanlı Devleti'nin ilk parasının Orhan Bey tarafından basıldığı tespit edilmişken, nümizmat İbrahim Artuk'un çalışmaları sonrası Osman Bey zamanında bakır para basıldığı tespit edilmiş ve bu yöndeki bilgilerimiz değişmiştir.

Neden Tarih Öğreniyoruz

- Tarih tüm zamanlarda insanların en fazla merak ettiği konulardan biri olmuştur.
- Tarih her şeyden önce insanın kendini tanımasını sağlar. Tarih bir milletin hafızasıdır. Tarihi olmayan milletler hafızasızı kaybetmiş insanlara benzer.
- İnsanın mensubu olduğu toplumu tanıması da tarih ile alakalıdır. Geçmişini bilen mensubu olduğu toplumu tanır.
- Tarih insanın kültür seviyesini yükseltir. insanın algılama araştırma yorumlama becerilerini geliştirir. Millet olma bilinci ve vatan sevgisini en fazla veren tarihtir.
- Ayrıca tarih günümüz dünyasını anlama ve gelecekle ilgili planlama kabiliyetini geliştirir.
- İngiliz tarihçi Edward Carr eğer tarih olmasaydı ilerleme olmaz, her kuşak yeniden başlamak zorunda kalırdı demiştir.
- Tarih bilimi olay ve olgular arasında neden-sonuç ilişkilerini ortaya koyarak bireylerde çok yönlü düşünme yeteneğini geliştirir. Bireylerin tarihi süreçte meydana gelen değişimleri algılamalarına katkı sağlar.
- Tarihsel empati ile geçmişte yaşamış insanların değer yargıları, olaylara ve dünyaya nasıl baktıkları, ne hissettikleri anlaşılabilir ve bunun sonucunda insanların geçmişi anlama becerisi gelişir.

Örnek

- I. Uygarlığın tüm toplumların katkısıyla oluştuğu bilincinin oluşması
- II. Kişinin, millî değerlerini ve kültürünü tanıyarak millî bilinç kazanması
- III. Ortak değerlere sahip çıkılarak din, dil, ırk gibi ayrımlara girmeden barış içinde yaşamının öğrenilmesi

Yukarıdakilerden hangileri, tarih öğrenmenin bireysel, toplumsal ve evrensel faydaları arasında gösterilebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

Çözüm:

Tarih ilmi insana millî bilinci aşlar ve toplumu ayrıştırmadan birlik ve beraberlik içerisinde barışı getirir. İnsanların değer ve kültür birikimlerini farketmesinde yarar sağlar.

Cevap E

Tarihî Olayların Özellikleri

Tarihî olaylar belli bir yer, zaman ve kendi iç (özel) şartları içerisinde gerçekleşmiştir.

Tarihî Olayların İncelenmesinde Tarafsızlığın Sağlanması

Analiz

Araştırmalarda tarafsızlığın sağlanabilmesi için;

- Olayların üzerinden belli bir sürenin geçmiş olması,
- Olayların birçok kaynaktan istifade edilerek incelenmesi,
- Hâdiselerde ilgili genelleme yapılmaması, kural (kanun) konulmaması,
- Olayın yeri, zamanı ve özel şartlarının dikkate alınması,
- Yeni bilgi, belge ve bulgulara ulaşıncaya hâdiselerin yeniden değerlendirilmesi gerekir.

Kavram

Nesnellik (Tarafsızlık): Hakikatleri olduğu gibi nakletmek ve nesnel (objektif) kalabilmektir.

Tarihî Hâdiselerin Yazıya Geçirilmesi Sürecinde Dikkat Edilecek Hususlar

Analiz

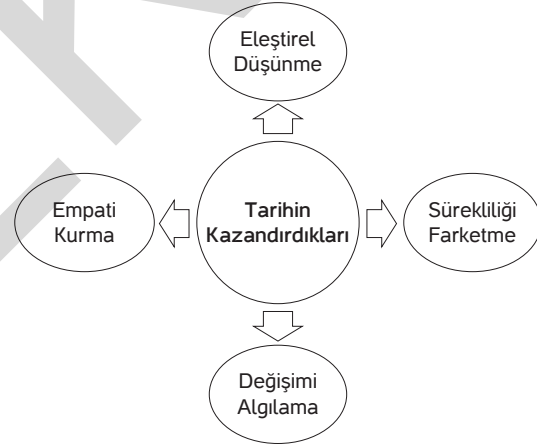

Tarihî olaylar kaleme alınırken;

- Olayların meydana geldiği zamanın koşullarının dikkate alınması,
- Hâdisenin diğer olaylarla benzerlik ve zıtlıklarına dikkat çekilmesi,
- Kesin sonuca ulaşamayan hususlarda nihai yargıya varılmaması,
- Kanıtlanabilir nesnel veri ve argümanlara yer verilmesi,
- Kültürel (dinî, örfî, folklorik, siyasi), doğal (iklim, tabiat, coğrafi), iktisadi (ticarî, üretimsel), manevî (ruhi, karakteristik, ferdi), içtimai (toplumsal) özellikler dikkate alınmalıdır.

Tarih Biliminin Kazandırdığı Beceriler

Tarih biliminin kazandırdığı becerileri aşağıdaki grafikte inceleyelim.

Yukarıdaki grafikten yola çıkarak tarih araştırmalarının bize *kanıt kullanma, sorgulama, sebep - sonuç ilişkisi kurma, eleştirel düşünme, empati kurma, zaman ve kronoloji ile değişim ve sürekliliği algılama vb.* hayat becerileri kazandırdığını söyleyebiliriz.

Savaşanlar, göç edenler, iletişime geçenler, çalışanlar, üretkenler, kaybedenler, kazananlar... Hepsi tarihin nesneleri kendi dünyalarının öznelere... Empati kurmak, geçmiş ve geçmiştekileri anlamak ve onların yerine kendimizi koyabilmek.... İşte tarihini bize kazandırdıklarından biri de bu olsa gerek...

Tarihe Nereden Bakılmalı

- ⦿ Tarihte öğrendiğimiz bilgilerin bazıları karşısında şaşırmanın nedeni söz konusu olayın bugünün bakış açısı ve değer yargıları ile değerlendirdiğimiz içindir.
- ⦿ Yapılması gereken objektif biçimde dönemin şartları dikkate alınarak bakmaktır.

Tarihi Kendi Şartları İçerisinde Değerlendirmenin Gereği

Tarihi olayların bugünün bakış açısı ve değer yargılarıyla ele alınmasının, tarihi gerçeklerin yorumlanmasına olumsuz etki edeceği aşîkârdır. Çünkü her olay kendi “tarihi şartları”nın ve “özel nedenleri”nin ikliminde vücuda (meydana) gelir. Bu sebeple hadiseleri “bugün”ün değil, “o gün”ün şartlarıyla değerlendirmeliyiz.

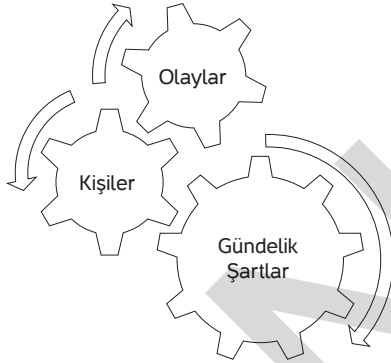
Bu hususu da bilindik bir örnekle açıklamaya çalışalım.

Analiz

- Şu kapitülasyon meselesi. Hani siyasi, adli, malî ayrıcalıklar. Sonuçlarına bakıldığında devlete, millete çok zarar veren bir imtiyaz. Ancak Osmanlı Devleti’nin bu hakkı tanıdığı dönemin şartlarına bakıldığında, Akdeniz ticaretini canlandırmak, Hristiyan ittifakını zayıflatmak gibi devlet menfaatine uygun gerekçeleri var. İşte bu gerekçeler kapitülasyonların verilisini anlamlı kılar.

Aşağıda verilen tarihi olay örgüsünü şekillendiren olgular grafiği inceleyelim.

Bu olguların birbirinden bağımsız olduklarını söyleyebilir miyiz? Elbette hayır.

Örnek

Türkler İslâmîyet’i benimsedikten sonra Hicri Takvim’i kullanmaya başlamışlardır.

Bu değişim;

- İ. dinî değişimlerin cemiyetleri etkilemesi,
- II. Türklerin kültürel değişimlere açık olması,
- III. İslâm âlemiyle sosyo - ekonomik ilişkilerin geliştirilmek istenmesi

durum ya da amaçlarından hangileriyle açıklanabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III

Çözüm:

İslâmîyet’i benimseyerek yeni bir kültür havzasına katılan Türkler, dinî, kültürel, iktisadî ve toplumsal gerekçelerle Hicri takvimi kullanmaya başlamışlardır. Ayrıca Türkler kültürel değişimlere açık bir toplum karakteri çizmişlerdir.

Cevap E

- Yine buna benzer bir uygulama kölelik, bugünün dünyasında kabul edilemez olsa da eski Yunan ve Roma’da normal sayılan yaygın bir uygulamaydı. Aristo bile köleliği son derece doğal ve güzel müessese olarak görmekteydi.
- Kölelik 1776 Amerikan bağımsızlık bildirisi ve 1789 Fransız İnsan Hakları bildirisinin ardından insan haklarına aykırı bir uygulama haline geldi.
- Köle ticaretinin 1792 yılında çıkardığı kanunla yasaklayan ilk ülke Danimarka oldu. Onu İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri izledi (1808).

Örnek

Tarihte, sürekli görülen hiçbir şey değişikliğin etkisinden kurtulamaz. Ne kadar, birdenbire ve şiddetli olursa olsun hiçbir değişiklik de dün ile bugün arasındaki sürekliliği bozmaz.

Yalnız bu görüşe dayanarak,

- I. Tarih kanıtlayabildiği olayları anlatır.
- II. Tarihte hiçbir olay aynen tekrarlanmaz.
- III. Tarihi bir olay, kendinden sonraki tarihi olayı etkiler.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

Çözüm:

Hiçbir şey değişikliğin etkisinden kurtulamaz, değişir demektir. Dün ile bugün arasında bir bağ vardır, süreklilik vardır derken tarihi olayların kendinden sonraki olayları etkilediği anlamı vardır.

Cevap E

1. Aşağıda verilen bilgileri doğru (D) ya da yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

	D/Y
1. Amerika Birleşik Devletleri köle ticaretini 17. Yüzyılda yasaklamıştır.	☐
2. Tarihi olaylar geçtiği dönemin şartlarına göre değerlendirilmelidir.	☐
3. Tarih bize eleştirel düşünme becerisi kazandırır.	☐
4. Köle ticareti insan haklarına aykırı bir uygulamadır.	☐
5. Tarihi olayları günümüz şartları ile değerlendirsek tarihe katkı sağlamış oluruz.	☐
6. Tarihin bize kazandırdıkları arasında psikolojik sorunlarımızı çözmek de vardır.	☐
7. Tenkit kendi içinde iç tenkit ve dış tenkit olmak üzere ikiye ayrılır.	☐
8. Tarihi olaylar günümüz şartları ile değerlendirilirse hata yapılabilir.	☐

2. Aşağıda verilen metinlerdeki boşlukları uygun sözcüklerle doldurunuz.

- dünyada köle ticaretini yasaklayan ilk ülkedir.
- Tarihi olayları günümüz şartları ile değerlendirilmesi tarihi gerçeklerin yorumlanmasına etki eder.
- değişik çağları birbirine karıştırma olup nesnellğe zarar verir.
- Amerika Bağımsızlık Bildirgesi tarihinde yayınlanmıştır.
- Eski yunan filozofu bile köleliği son derece doğal ve güzel olarak görmüştür .
- Kölelik ve normal sayılan yaygın bir uygulamaydı.
- olaylar geçtiği dönemin şartlarına göre değerlendirilmelidir.
- İngiliz Tarihçi “eğer tarih olmasaydı ilerleme olmaz, her kuşak yeniden başlamak zorunda kalırdı.” demiştir.

3. Aşağıdaki etkinlikte numaralı kavramları , harflendirilmiş açıklamaları ile eşleştiriniz.

Kavramlar	Açıklamalar
1 Danimarka	a Köleliği normal gören ilk çağ devleti.
2 Fransa	b Metindeki bilgilerin doğruluğunun incelenmesi.
3 İç tenkit	c Köle ticaretini yasaklayan ilk ülke.
4 Amerika	d Eserin basım ve yazarının incelenmesi.
5 Roma Devleti	e İnsan hakları evrensel bildirisini yayınlayan ülke.
6 Dış tenkit	f Bağımsızlık bildirisini yayınlayan ülke.
7 Edward Carr	g Tarihte zaman yanılgısı
8 Anakronizm	h Ünlü İngiliz tarihçi

- 1)..... 2)..... 3)..... 4).....
5)..... 6)..... 7)..... 8).....

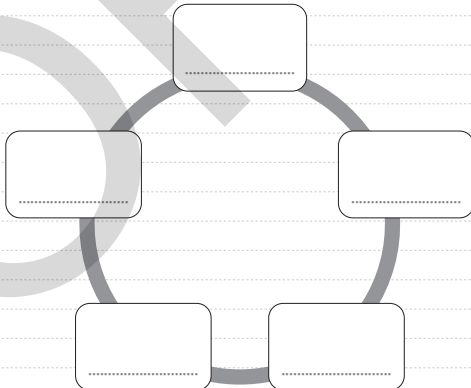
4. Aşağıdaki açık uçlu soruların doğru cevaplarını altına yazınız.

- En fazla vatan millet sevgisi veren ders.
.....
- Köleliği güzel gören ilk çağ filozofu.
.....
- Nesnel olmanın tersi.
.....
- Değişik çağları birbirine karıştırma olup zaman yanılgısı.
.....

5. Aşağıda verilen bilgileri doğru (D) veya yanlış (Y) olmaları açısından değerlendiriniz.

	D/Y
a. Tarih araştırmalarında doğru sonuçlara ulaşabilmek için farklı ideoloji ve değer sistemlerinin tarihi olayların yorumlanmasına etki edebileceği unutulmamalıdır.	☐
b. Tarih araştırmacıları belli bir siyasi gruba mensup olması gibi nedenlerle olaylara taraflı yaklaşabilirler.	☐
c. Tarih bilgisi geçmişteki insan tecrübelerinden bağımsız bir şekilde üretilir.	☐
d. Ülkeler resmi evraklarını tarafsız bir şekilde hazırlarlar.	☐
e. Bilimsel bilgi, yeni bulgu, belge ve kalıntılar bulunduğu anda değişebilir.	☐

6. Tarih bilgisinin nerelerde olabileceğini aşağıdaki şemaya yazınız.

7. Üretilen tarih bilgisinin niteliğini tablodaki özellikler ile eşleştiriniz.

Kaynakta ulaşılan verilerin tarafsız bir şekilde aktarılması			
Araştırma sürecinde tarama, tasnif, tahlil, tenkit, terkîp aşamalarına uyulması			
Araştırmanın ilmi esaslar göz önünde tutularak bibliyografik ve literatürel olması			

8. “Osman Gazi, dünyanın sayılı imparatorluklarından biri olacak olan Osmanoğullarının ilk sikkesini kestirerek Anadolu’nun karmaşık ortamında adını duyurdu. Bakırdan kesilen akçe adı verilen bu sikke, Osmanlı para birimi olarak 15. yüzyıla kadar değerinden hiçbir şey kaybetmeden geldi. Beyliğin sınırlarını başarılı akınlarla genişleten Orhan Gazi, akçelerini önce Anadolu’daki İlhanlı baskısı yüzünden İlhanlı tarzında, Vali Timurtaş’ın ölümünden sonra ise sadece kendi adının ve kısa bir duanın bulunduğu farklı bir tarzda kestirdi. Yakın zamana kadar Osmanlı Devleti’nde ilk paranın Orhan Gazi zamanında bastırıldığı görüşü egemenken, yapılan araştırmalar sonucunda bunun Osman Gazi zamanında gerçekleştiği kesinleşti. (MEB, 9. Tarih Ders Kitabı, s. 18)

Yukarıdaki metinden yola çıkarak, tarih biliminin ve tarihi olayların özellikleri ile ilgili aşağıdaki çalışmaları birlikte yapalım. Sizler verilen yargıları “örnek kanıt”ı dikkate alarak açıklayınız.

YARGI	METİN KANITI
1. Tarih bilimi geçmişin inceler.	Kanıt: <i>Paragrafta yaşanan olaylar XIV. yüzyılın başlarında geçmektedir.</i>
2. Tarihi olaylar arasında neden - sonuç bağlantısı vardır.	Kanıt:
3. Tarihi bilgilerin değişebilirlik özelliği vardır.	Kanıt:
4. Tarih bilimi olayları belgelere dayandırır.	Kanıt:
5. Tarihi olayların yeri ve zamanı vardır.	Kanıt:
6. Tarihin konusu insan ve yaptıklarıdır.	Kanıt:

1. Tarih araştırmacılarının gerçeğe ulaşmaya yönelik çalışmalarının;

- I. bilgi edinme,
- II. sonuca ulaşma,
- III. yargıya varma

süreçlerinden hangilerini kuvvetlendireceği söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

2. Tarihi bir hâdiseyi değerlendirirken olayın yaşandığı dönemin şartları dikkate alınmalıdır.

Bu durum aşağıdakilerden hangisiyle açıklanamaz?

- A) Olayların meydana geldiği dönemin siyasî şartlarından bağımsız olmadığının bilinmesiyle
- B) Geçmişteki hadiselerin günümüzdeki gelişmelerle neden-sonuç bağının olmamasıyla
- C) Olayların meydana geldiği zamanının sosyal, kültürel, iktisadî ve dinî hususiyetlerini yansıtmamasıyla
- D) Günümüz şartlarıyla olayları değerlendirmenin araştırmacıyı yanılgıya düşürebilecek olmasıyla
- E) Hadiselerle ilgili doğru kanaatlere ulaşılacak istenmesiyle

3. Tarih araştırmacılarının eserlerin yapısal özelliklerini eleştiriye tutmalarına “dış tenkit”, içeriklerini değerlendirmelerine “iç tenkit” denir.

Bu bilgiye göre Herodot’un “Tarih” (historia) isimli eserinin;

- I. orijinal baskısının olup olmaması,
- II. yazarının hangi eser ve bilgilerden yararlandığının tespit edilmesi,
- III. Yunan şehir devletlerinin savaşlarıyla ilgili verdiği bilgilerin diğer eserlerle karşılaştırılması

yönlerinden hangilerinin eleştiriye tâbi tutulması iç tenkit olarak kabul edilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

4. Tarihi olaylar kaleme alınırken dikkat edilmesi gerekenler arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) Olayların meydana geldiği zamanın koşullarının dikkate alınması
- B) Olayların diğer olaylarla benzerlik ve zıtlıklarının tespit edilmesi
- C) Kesin sonuca ulaşamayan konularda kesin karara varılmaması
- D) Tarihi hâdiselerle ilgili genelleme ve sosyal kanunlara varılması
- E) Kanıtlanabilir veri ve kanıtlara yer verilmesi

5. Tarih biliminin araştırmacı ve meraklılarına kazandırdıkları arasında;

- I. dünyadaki değişimi anlama,
- II. kişilerle duygudaşlık kurma,
- III. eleştirel düşünme

olgularından hangilerinin yer aldığı söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III

6. Malatya Aslantepe’de yapılan arkeolojik kazılarda daha önceleri Alacahöyük’te bulunan kılıçtan daha eski bir döneme ait bir kılıç bulunmuş ve böylelikle bulunan bu kalıntı en eski kılıç kabul edilmiştir.

Bu bilgide aşağıdakilerden hangisine dikkat çekilmiştir?

- A) Araştırmalarda deney ve gözlemin kullanılmasına
- B) Tarafsız tarih yazıcılığına önem verilmesine
- C) Tarihi bilgilerin yeni bulguların bulunmasıyla değişebilmesine
- D) Alacahöyük’ün Aslantepe’den daha eski bir yerleşim yeri olmasına
- E) Kılıcın bulunduğu bölgedeki toplumun tarih devirlerine girmesine

7. Tarih alanıyla ilgili araştırmaların ve geçmiş bilgisinin bir takım faydaları bulunmaktadır.

Aşağıdakilerden hangisinin bu faydalar arasında yer aldığı söylenemez?

- A) Ulusal birlik, beraberlik ve vatandaşlık bilincinin geliştirilmesi
- B) Geçmişteki olaylardan ders çıkarılması
- C) Medeniyetlerin geçmiş mücadelelerini gündeme getirerek uzlaşma kanallarının kapatılması
- D) Geçmişteki birikimden yararlanarak meselelerin çözülmesi
- E) Olaylar arasında ilişki kurarak, mantık ve analiz yeteneğinin geliştirilmesi

8. Tarihî gelişmeleri sınıflandırmanın tarihin;

- I. öğrenilmesi,
- II. bütüncül görülmesi,
- III. araştırılması

yönlerinden hangilerine zarar verdiği söylenebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

9. Tarihî olayların aktarılışındaki farklılıklar, olayların “ne olduğu”ndan daha çok “nasıl oldukları” hususunda ortaya çıkar.

Bu duruma neden olan hususlar arasında araştırmacıların aşağıdaki özelliklerinden hangisine sahip olmasının etkili olduğu söylenemez?

- A) Entelektüel birikim farklı olması
- B) Hayata bakış açılarının değişik olması
- C) Farklı siyasi ideolojileri benimsemeleri
- D) Tarih biliminin objektiflik prensibini benimsemiş olmaları
- E) Gündelik gelişmelerin etkisinde kalmış olmaları

10. Tarihî eserlerdeki bilgilerin güvenilir ve tarafsız olmasının aşağıdakilerden hangisine bağlı olduğu söylenebilir?

- A) Hadiselerin bilgi, belge ve bulgulara dayandırılmasına
- B) Olayları kronolojik şekilde aktarmasına
- C) Kaleme alan yazarının belli olmasına
- D) Mitolojik öğeler ve hikâyeler içermesine
- E) Olayları günümüz şartlarını esas alarak nakletmesine

11. Esmâ, tarih dersinde, “Bir padişahın evladının idamına karar vermesini anlayamadığını” söylemiş, tarih öğretmeni ise “Baba oğlunu değil, padişah siyasi girişimde bulunan şehzadeyi idam ettirmiştir aslında” cevabını vermiştir.

Tarih öğretmeni öğrencisine verdiği cevapla tarih biliminin hangi özelliğine dikkat çekmiştir?

- A) Olayların deney ve gözlemlerle incelenememesi
- B) Hadiselerin kendi özel şartları içerisinde değerlendirilmesi
- C) Olayla ilgili ana kaynakların ihmal edilmemesi
- D) Kamuoyunun olaylarla ilgili kanaatlerinin dikkate alınması
- E) Hadisenin gerçekleştiği yerde incelemelerde bulunulması

- 12.

(I) İnsanın yeryüzünde görülmesinin öncesinde yaratılan varlık âlemi 14 milyar yıllık bir geçmişe sahiptir.
(II) İnsanın yaratılışı günümüzden yaklaşık 70 bin yıl öncesine dayanır.
(III) Yeryüzünün meydana gelişine ilgili Big Bang (Büyük Patlama) teorisi ortaya atılmıştır.

Evrenin ilk dönemleri ve bu konuyla ilgili teorilerin yazıldığı olduğu sınıf tahtasındaki bilgilerden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

13. Tarihsel olaylar, belirli yerlerde ve zamanlarda meydana gelir. Her tarihsel olay, yaşandığı çevre ve zamanın ürünüdür.

Bu değerlendirme;

- I. Tarihsel gerçeğe ulaşırken yer ve zaman olgusu dikkate alınmalıdır.
- II. Tarihsel olayları incelerken gözlem metodu uygulanmalıdır.
- III. Tarihsel olaylar meydana geldiği dönemlerde kayda alınmalıdır.

yargılarından hangilerinin doğruluğunu kanıtlar niteliktedir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

Bu Fazda
Neler Var?

- Zamanı anlama ve anlamlandırmaya yönelik farklı yaklaşımları analiz eder.

Zaman ve Taksimi

- Zaman başlangıçtan bugüne gelen ve geleceğe doğru akıp giden kesintisiz bir süreçtir.
- İnsanoğlu zamanı daha iyi yönetmek ve görünür yapmak için gün, ay ve yıla bölmek suretiyle takvimler yapmışlardır.
- Takvimler hayatı düzenleme ihtiyacından ortaya çıkmıştır.

Takvimler sayesinde;

- Geçmiş kronolojik olarak sıralayabiliriz.
- Şimdiki zamanı ve geleceği planlayabiliriz.
- Sosyal hayatlarında düzenlenmesinde takvimin faydası vardır.
- Bütün takvimlerin ortak özelliği Güneş ve Ay Yılına dayanmasıdır.
- Sümerler takvimi ay yılı esaslı olup Ay'ın Dünya etrafında 12 defa dönmesi bir yıl olarak kabul edilip bir yıl 354 gündür.
- Mısırlılar ise Güneş Yılı esaslı takvimi kullanmış olup Dünya'nın Güneş etrafından bir dönüşü 365 gün bir yıl olarak kabul edilmiştir. Ayrıca Çinliler, Hintler, Hititler, İbraniler, Yunanlılar, Romalılar, Aztekler, Mayalar, Türkler ve Araplar da kendilerine özgü takvimler meydana getirmiştir.
- Mısırlılar yılı on iki aya böldüler Nil Nehri'nden hareketli bir yıl "taşma", "ekme" ve "biçme" adlarıyla üç mevsime ayırdılar.
- Mısır Takvim'i daha sonraki dönemlerde İyonlular, Romalılar ve Yunanlılar tarafından geliştirilmek suretiyle günümüzde dünyanın pek çok ülkesinde kullanılan "Miladi Takvim" ortaya çıktı.

Bilgi Kutusu

Buluşların gelişmesinde ve günümüze ulaşmasında farklı uygarlıkların katkısı olmuştur.

Tarihin Dönemlendirilmesi

Tarihin dönemlendirilmesi ile ilgili farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Farklı toplum ve kültürlerin geçmişin dönemlendirilmesinde kendi tarihlerindeki önemli olayları dikkate almışlardır.

Örneğin Müslümanlar bi'set ve Hicret'i merkeze alan tarihlendirmeler yapmışlardır. Yahudiler kendilerine göre dünyanın kuruluşunu, Yunanlılar olimpiyatların başlangıcını, Romalılar devletlerinin kuruluş tarihini başlangıç kabul etmişlerdir.

Toplumların başlangıç kabullerindeki bu farklılık dönemlendirmelerde de karşımıza çıkar.

Türklerin Tarih Boyunca Kullandıkları Takvimler

Önce takvimlerle ilgili bilgilerimizi tazeleyelim.

Ay Yılı Esaslı Takvim, Ay'ın Dünya etrafında 12 defa dönmesi sırasında geçen 354 günlük süreyi yıl esas kabul eden takvimdir, Sümerler tarafından bulunmuştur.

Güneş Yılı Esaslı Takvim, Dünya'nın Güneş etrafında bir defa dönmesindeki zamanı bir yıl kabul eden takvimdir, Mısırlılar tarafından bulunmuştur.

Aşağıda verilen bilgileri inceleyelim.

TÜRKLERİN KULLANDIĞI TAKVİMLER		
Takvimin Adı	Esas Alındığı Yıl Sistemi	Özellikler
12 Hayvanlı Türk Takvimi	Güneş	• 1 yıl 365 gün, 5 saat olarak kabul edilmiştir. • 12 yılda bir devir yapar. • Yıllar sayı ile değil, hayvan adlarıyla gösterilir. • Aylar sayılarla gösterilmiştir. • Bu takvim Türklerden başka, Çinliler, Tibetliler tarafından da kullanılmıştır.
Hicri Takvim	Ay	• Bir yıl 354 gündür. • Kameri (ay) takvim olarak da bilinir. • Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) Mekke'den Medine'ye hicretini (622) başlangıç yılı olarak esas almıştır. • Hz. Ömer (r.a.) Dönemi'nde oluşturulmuştur. • Ülkemizde 1 Ocak 1926'ya kadar yürürlükte olan bu takvim, günümüzde sadece dini ay ve günlerin belirlenmesinde kullanılmaktadır.
Celali Takvim	Güneş	• Bir yıl 365 gün 6 saat olarak kabul edilmiştir. • Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah tarafından hazırlanmıştır. • Takvimin başlangıç tarihi olarak 1079 yılı kabul edilmiştir. • Babür Devleti tarafından da kullanılmıştır. • Mali ve ticari işlerde kullanmak üzere hazırlanmıştır.
Rumi Takvim	Güneş	• Bir yıl 365 gün 6 saat olarak kabul edilmiştir. • Takvimin başlangıç tarihi olarak Hicret kabul edilmiştir. • Gündelik hayatta Hicri Takvim kullanılırken 1839 yılından itibaren Osmanlı Devleti'nde mali işlerde (vergi, maaş vb.) aksamaması için kullanılmıştır.
Miladi Takvim	Güneş	• Bir yıl 365 gün 6 saat olarak kabul edilmiştir. • Gregoryen takvimi olarak da bilinir. • Başlangıç olarak 1 Ocak tarihi kabul edilmiştir. • Miladi takvimin ilk şekli Mısırlılara aittir. • Romalılar ve Papa XIII. Gregorius tarafından geliştirilmiştir. • Hz. İsa'nın doğumu takvim başlangıç olarak kabul edildiğinden bu takvime Miladi Takvim adı verilmiştir. • Ülkemizde 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

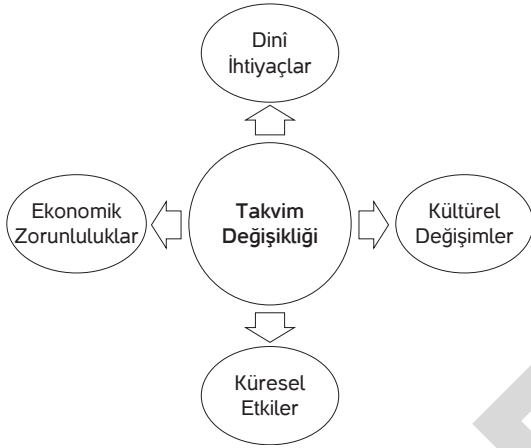
Analiz

Türklerin İslâmiyet'i benimsedikten sonra Hicrî Takvim'e geçmeleri;

- Dini değişimlerin toplumları etkilemesi,
- Türklerin kültürel değişimlere açık olması,
- Türklerin İslâm âlemiyle sosyo - ekonomik ve kültürel ilişkileri geliştirmek istemesiyle açıklanabilir.

Toplumların takvim değişikliklerine gitmelerinin nedenlerini ortaya koyan aşağıdaki grafiği inceleyiniz.

Türklerin tarih boyunca takvim değişikliklerine gitmeleriyle yukarıdaki etmenleri ilişkilendiriniz.

Aşağıdaki verilen bilgi kutusundan milattan önceki ve sonraki tarihlerin zamanlandırılmalarıyla ilgili bilgileri öğreniniz.

Örnek

- On İki Hayvanlı Türk Takvimi
- Hicri Takvim
- Miladi Takvim

Yukarıda Türklerin kullandığı takvimlerden hangileri kendilerine ait olup bir etkilenme sonucu kullanmamıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

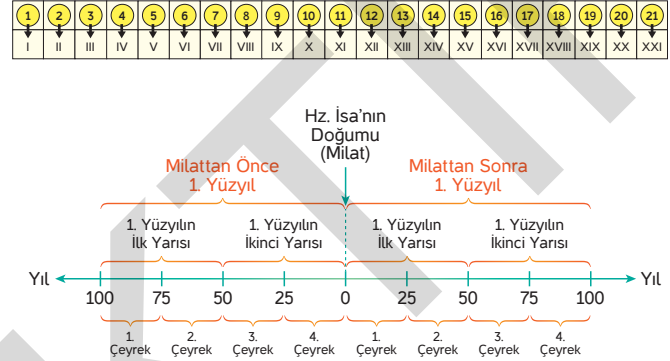
Çözüm:

Hicri Takvim İslâm'ın etkisi ile Miladi Takvim batının etkisi ile kullanılmıştır.

Cevap A

Tarihin Dönemlendirilmesi Yüzyıl, Çağ

- Tarihin dönemlendirilmesinin amacı tarihi daha iyi incelemek ve araştırmaktır.
- Bu dönemlendirmede zaman yüzyıl veya asır adı verilen yüzer yıllar dilimlere ayrılmıştır.
- Asır (Yüzyıl) Yıl ilişkisi: Herhangi bir tarih asıra (yüzyıl) çevrilirken aşağıdaki yöntemler kullanılır. Ancak Roma rakamlarının da bilinmesi gerekmektedir.

- Bir tarihin yüzyılını belirlemenin pratik bir yolu vardır. Elimizdeki tarih üç rakamlı bir tarih ise yüzler basamağındaki sayıya 1 rakamı eklenerek ilgili tarihin hangi yüzyıla ait olduğunu kolaylıkla tespit edebiliriz. Örneğin 375 tarihli Kavimler Göçü'nün hangi yüzyılda gerçekleştiğini hesaplayalım.
- 375 tarihin yüzler basamağındaki 3 rakamına 1 rakamını eklediğimizde bulduğumuz 4 sayısı 375 tarihin 4. yüzyıla ait olduğunu gösterir. 375 tarihinin 75 sayısı ise Kavimler Göçü'nün 4. yüzyılın 4. çeyreğinde yaşandığı ortaya koymaktadır.

Kısa Yol: Sağdan iki rakamı kapatıp kalana bir ekliyoruz.

$$\begin{array}{r} 3 \ 7 \ 5 \\ + 1 \\ \hline 4. \text{yy} \end{array}$$

- Dört rakamlı tarihlerde ise son iki rakam atılır. Kalan sayıya 1 rakamı eklenir. Örneğin 1453 tarihin yüzyılını bulmak için son iki rakamını attığımızda kalan 14 sayısına 1 rakamını ilave ediyoruz. Ortaya çıkan 15 sayısı 53 sayısı ise 15. yüzyılın ikinci yarısına ve üçüncü çeyreğine ait olduğunu göstermektedir.
- Yukarıdaki zaman çizelgesinde de görüldüğü gibi miladi takvimde MS tarihler günümüze yaklaşıpken arttığı hâlde MÖ tarihler günümüze yaklaştıkça azalır. Milattan sonraki yüzyıllar da 0 - 24 dilimi ilk çeyrek olurken milattan önce 24 - 0 dilimi 4. çeyreği ifade eder. Çünkü milattan önceki tarihlerde 49 - 25 dilimi 24 - 0 diliminden önce yaşanmıştır.

Kısa Yol: Sağdan iki rakamı kapatıp kalana bir ekliyoruz.

$$\begin{array}{r} 1 \ 4 \ 5 \ 3 \\ + 1 \\ \hline 1 \ 5. \text{yy} \end{array}$$

Bilgi Kutusu

- M.Ö. 3200 ve M.Ö. 1500 tarihleri arasındaki süre farkı, küçük olan tarihin, büyük olandan çıkarılmasıyla bulunur.
- M.S. 2012 ve M.S. 1975 tarihleri arasındaki süre farkı, küçük olan tarihin, büyük olandan çıkarılmasıyla bulunur.
- M.Ö. 3200 ve M.S. 2012 tarihleri arasındaki süre farkı, her iki tarihin toplanmasıyla bulunur.
- Bazı sorularda "MS" ifadesi kullanmaz. Bu durum tarihin MS olduğunun göstergesidir. Örnek: 1914

Bilgi Kutusu

MÖ rakamlar büyüdükçe günümüzde uzaklaşırken MS ise rakamlar büyüdükçe günümüze yaklaşıyor.

Örnek

- I. MS 750
- II. MÖ 750
- III. MÖ 1453
- IV. MS 1453

Yukarıda verilen tarihlerin geçmişten günümüze doğru sıralaması nasıldır?

- A) II - I - III - IV
- B) IV - III - II - I
- C) II - III - IV - I
- D) III - I - II - IV
- E) III - II - I - IV

Çözüm:

Milattan önce rakamı en büyük olan günümüze en uzak zamandır.

Cevap E

Örnekler

- 1071 11. yüzyılın 2. yarısı, 3. çeyrek
- 709 8. yüzyılın 1. yarısı, 1. çeyrek
- 999 10. yüzyılın 2. yarısı, 4. çeyrek

- Tarihin dönemlendirilmesinde izlenen yöntemlerden biride tarihin çağlara ayrılmasıdır.
- Bu fikri ilk önce ortaya atanlar hristiyanlar olmuştur. Toplumlar tarihi çağlara ayırmada kendileri için önemli olaylara dikkate almışlardır.
- Bunlardan biri olan Aurelius kitabı mukaddeste geçen dünya 6 günde yaratıldı sözünden hareketle tarihi altı döneme ayırmıştır.

1	Hız. Adem - Hız. Nuh
2	Hız. Nuh - Hız. İbrahim
3	Hız. İbrahim - Hız. Davut
4	Hız. Davut - Babil Sürgüsü
5	Babil Sürgüsü - Hız. İsa'nın doğumu
6	Hız. İsa'nın doğumu - Dünyanın sonu

Aurelius'tan başka Gisbert Voetiw, Alman tarihçi Christoph Cellurius'da tarihi dönemlendirmiştir.

Tarihin dönemlendirilmesine yönelik çalışmalara Türk ve Müslüman tarihçiler de katılmıştır.

Süleyman Hüsnü Paşa askeri okullar için hazırladığı kitabında tarihi üçe ayırmıştır.

1	Hız. Adem - Hız. Muhammed'in hicreti
2	Hicretten - Osmanlı kuruluşu
3	Osmanlı Kuruluş - 1826 yeniçeri ocağının kaldırılması

Dikkat

- Avrupalılar tarafından yapılan dönemlendirmeler. Avrupa milletlerinden farklı gelişim süreçlerinden geçmiş diğer toplumların tarihi ile örtüşmemektedir.
- Kısaca Avrupa dönemlendirme yaparken kendisi için önemli olan Rönesans, Reform gibi olayları dikkate almakta, halbuki bu olaylar dünyanın diğer kıtaları için fazla önem arz etmemektedir.

1. Aşağıda verilen bilgileri doğru (D) ya da yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

	D/Y
1. Miladi Takvim ülkemizde 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanmaya başlanmıştır .	☐
2. Celali Takvimi Ömer Hayyam tarafından bir heyet tarafından hazırlanmıştır.	☐
3. Hicri Takvim'de bir yıl 354 gün sürer. Ayrıca bir ay yılı, bir güneş yılından yaklaşık olarak 11 gün eksiktir.	☐
4. Türkler tarih boyunca yaşadıkları coğrafyaya göre kültürel, ekonomik ve dinî etkileşimlerin ürünü olarak çeşitli takvimler kullanmışlardır.	☐
5. Yüzyılların sınıflandırılmasında Milat kavramı dikkate alınır.	☐
6. Milattan önce rakamlar küçüldükçe günümüzden uzaklaşır.	☐
7. Milat ile yazının bulunması aynı şeydir.	☐
8. Hicri Takvim ilk defa Hz. Ömer tarafından oluşturulmuştur.	☐

2. Aşağıda verilen metinlerdeki boşlukları uygun sözcüklerle doldurunuz.

- Düzenlenmesinde ay yılının esas alındığı Takvim'de bir yıl 354 gün 8 saat 48 dakikadır.
- Yüzyılların sınıflandırılmasında dikkate alınan kavram olan "....." için Hz. İsa'nın doğumu başlangıç kabul edilir.
- Güneş Yılı esaslı takvimin ilk şeklinin düzenlendiği ilk Çağ uygarlığıdır.
- Milattan sonra rakamlar büyüdükçe günümüze
- Takvimlerin yapılması biliminin geliştiğini gösterir.
- Mısırlıların takvim yapmasında nehrinin taşma zamanını hesaplama ihtiyacı etkili olmuştur.
- Ay Yılı esaslı takvimin ilk şeklinin düzenlendiği ilk Çağ uygarlığıdır.
- Paşa askeri okullar için hazırladığı kitabında tarihi üçe ayırmıştır.

3. Aşağıdaki etkinlikte numaralı kavramları , harflendirilmiş açıklamaları ile eşleştiriniz.

Kavramlar	Açıklamalar
1 12 Hayvanlı Türk Takvimi	a Osmanlı'nın mali alanda kullandığı takvim
2 Miladi takvim	b Peygamberimizin göçünü başlangıç kabul eden takvim
3 Hicri takvim	c Türklerin ilk kullandığı takvim
4 Rumi takvim	d Selçukluların takvimi
5 Celali takvim	e Ay Yılı takvimi yaptılar
6 Sümerler	f Güneş Yılı takvim yaptılar
7 Mısırlılar	g Hz. İsa'nın doğumu
8 Milat	h Günümüzde kullanılan takvim

- 1)..... 2)..... 3)..... 4).....
5)..... 6)..... 7)..... 8).....

4. Aşağıdaki açık uçlu soruların doğru cevaplarını altına yazınız.

- 1777 kaçınıcı yüzyıla girer?
.....
- Ay Yılı takvimi kaç günden oluşur?
.....
- Bir asır kaç yıldır?
.....
- 571 kaçınıcı yüzyıla girer?
.....

1. Tarih öncesi çağlarla ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?
- A) Kullanılan araç gereçlere göre isimlendirilmişlerdir.
 B) Bu dönemde oluşturulmuş olan yazılı kaynaklar çok azdır.
 C) Bu dönemlerdeki toplumların gelişmişlik düzeyleri birbirinden farklıdır.
 D) Toplumlar arası iletişim şartları oldukça sınırlıdır.
 E) Bazı topluluklar tarih öncesi çağları diğerinden farklı bir sırayla yaşamıştır.

2. Yazının icadından sonraki İlkçağ, Ortaçağ ve Yeniçağ'ın günümüze yaklaştıkça daha kısa sürdükleri görülür.

Tarihi çağların günümüze yaklaştıkça daha kısa sürmeleri,

- I. toplumlar arası etkileşimin artması,
 II. küreselleşme sürecinin hızlanması,
 III. geniş kitleleri etkileyen gelişmelerin daha sık görülmesi

durumlarından hangileri ile açıklanabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
 D) I ve II E) I, II ve III

3. Üretici devirleri tüketici devirlerden ayıran hususlar arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) Hayvanların evcilleştirilmesi
 B) Tarımsal üretimin yapılması
 C) Ateşin kullanılması
 D) Zirai üretim ve mahsul alımının başlaması
 E) Yerleşik hayatın benimsenmesi

4. İslâmiyet öncesinde On İki Hayvanlı Türk Takvimi'ni kullanan Türklerin, zaman içerisinde Hicrî, Celalî, Rumî ve Miladî takvimi kullanmaları;

- I. kültürel değişiklik yaşamaları,
 II. ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının artması,
 III. diğer ülkelerle ilişkileri kolaylaştırmayı amaçlamaları

durumlarından hangileriyle açıklanabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
 D) II ve III E) I, II ve III

5. Geçmişte yaşanmış olaylarda rol oynayanların etkilerinin, bilimsel ölçütlere bağlı olarak ortaya konulması için, tarihi olayın yaşandığı şartların doğru tespit edilmesi zorunludur.

Bu yargıdan hareketle aşağıdaki çalışmalardan hangisinin doğru sonuçlara ulaşmaya katkı sağladığı söylenemez?

- A) Pozitif bilimlerin birikimlerinden yararlanma
 B) Tarihi mekânlarda incelemelerde bulunma
 C) Elde edilebilen bütün belge ve bulguları değerlendirme
 D) Tarihi gelişmeleri günümüzün şartlarıyla yorumlama
 E) Tarihi değişim ve sürekliliğin izlerini takip etme

6. Aşağıda verilen tarihî olaylardan hangisinin tarihinin daha belirgin olduğu söylenebilir?

- A) İstanbul, 29 Mayıs 1453'te fethedilmiştir.
 B) İstiklâl Marşı, 12 Mart'ta kabul edilmiştir.
 C) Tanzimat Fermanı, 19. yüzyılda ilan edilmiştir.
 D) I. Dünya Savaşı, 1914 - 1918 yılları arasında yaşanmıştır.
 E) Erzurum, Çarlık Rusyası'nın işgalinden 1918'de kurtulmuştur.

7. Güneş yılına dayalı takvimi tarihte ilk defa hangi uygarlık bulmuştur?

A) Sümer
B) Mısır
C) Lidya
D) Asur
E) Roma

8. Osmanlı Devleti, Hicri takvimin yanında Rumi takvimi de kullanmıştır.

Bu durumun temel gerekçesi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ekonomik ilişkileri düzenlemek
B) Merkezi otoriteyi sağlamak
C) Siyasal birliği sağlamak
D) İstimâlet siyasetini yaygınlaştırmak
E) İltizam sistemine geçmek

9. Toplumların takvim değişikliğine yönelmelerinde;

I. küresel etkiler,
II. iktisadi zorunluluklar,
III. dinsel gereksinimler

olgularından hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve II
D) II ve III
E) I, II ve III

10. Tarım ve hayvancılığın başlamasıyla can ve mal güvenliğinin sağlanmasına önem verilmeye başlanmasının, aşağıdaki alanlardan hangisindeki örgütlenmeyi zorunlu kıldığı söylenemez?

A) Yönetim
B) Toplum
C) Din
D) Hukuk
E) Güvenlik

11. Deney ve genelleme yapılamaması nedeniyle tarih geleksel olarak edebiyat, güzel sanatlar vb. gibi beşeri bilimlerle arasında sayılmıştır.

Bu yargıdan hareketler tarihçilerle ilgili hangi yorumun yapılması doğru olmaz?

A) İnsanlara pratik yollar göstererek sonuçlar çıkarmayı amaçlarlar.
B) İnsanlığın düşündükleri ve yaptıklarının değerli kabul ederler.
C) Kadim dünya mirasının tanınması ve korunmasını hedeflerler.
D) Geçmişteki olayların simülasyon ve gerçek dışı olduğunu iddia ederler.
E) Geçmişin edebî, kültürel, sanatsal birikimini meraklılara aktarırlar.

12. MÖ. tarihleri Milat Takvimi'nin başlangıcından geriye doğru gittikçe, MS. tarihleri ise Milat Takvimi'nin başlangıcından günümüze doğru geldikçe sayısal değer olarak artar.

Bu bilgiye dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) M.Ö. iki tarihten sayısal değeri büyük olan küçük olan-
dan daha eski bir tarihi gösterir.
B) M.Ö. iki tarihin arasındaki süreyi bulmak için bu iki tarihi toplamak gerekir.
C) M.Ö. bir tarih ile MS. bir tarih arasındaki süre bunlardan sayısal değeri küçük olanın sayısal değeri büyük olan-
dan çıkarılmasıyla bulunur.
D) M.S. iki tarihin arasındaki süreyi bulmak için bu iki tarihi toplamak gerekir.
E) M.S. iki tarihten sayısal değeri küçük olan büyük olan-
dan daha yakın bir tarihi gösterir.

13. Aşağıdaki tarihlerden hangisi dokuzuncu yüzyıla aittir?

A) 750
B) 850
C) 950
D) 650
E) 1050

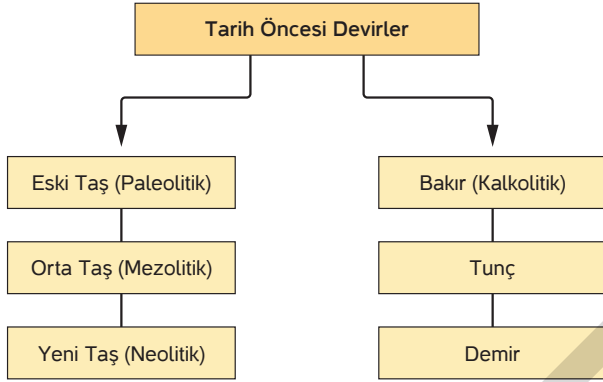
Bu Fazda
Neler Var?

- İnsanoğlunun tarih öncesi dönemlerdeki yaşayışını ve verimli üretim - yerleşim havzalarını irdeleyeceğiz.

İnsanlığın İlk Dönemleri

- Tarih yazı ile başlar yazıdan önceki dönemlere tarih öncesi dönemler sonrasına ise tarihi çağlar adı verilir.

Bilgi Kutusu

Tarih öncesi devirlerin dönemleri ayrılmasında kullanılan araç ve gereçler etkili olmuştur.

Yazının kullanılmadığı çağlarda insanların hayat tarzlarını iki aşamalı değerlendirebiliriz. Buzul Çağı'nda avcılık ve toplayıcılığın yapıldığı göçebe dönem. İklimin değişimine bağlı olarak ortaya çıkan tarımsal üretim ve hayvanların ehlileştirilmesiyle başlayan yerleşik dönem.

İnsanlığın bu süreçleri aynı anda, aynı şekilde ve aynı sırayla yaşadıkları söylenemez tabi. Ancak dönemi anlayabilmek adına bir takım benzerlikler üzerinden konuyu anlamaya çalışalım.

Aşağıdaki grafiği beraberce inceleyelim.

 AVCILIK - TOPLAYICILIK DEVRİ - Göçebe Hayat - Avcılık ve toplayıcılık - Tüketicilik - Taştan ve kemikten araç gereçler	 TARIM - HAYVANCILIK DEVRİ - Yerleşik hayat - Tarım ve hayvancılık - Üreticilik - Toprakta araç ve gereçler	 MADEN İŞLEMECİLİĞİ DEVRİ - Yerleşik hayat - Tarım ve hayvancılık - Üreticilik - Toprakta araç ve gereçler
--	---	--

- Ateşin bulunmasıyla, ilk tüketici devirlerde olduğu gibi avcılık ve toplayıcılık devam etmiştir. Bu dönemde mikrolit denilen, çakmak taşından yapılmış ve gündelik hayatta kullanılan araç gereçler dikkat çekiyor.
- İnsanlar ateşi, ısıtmak, aydınlanmak, korunmak, yemek pişirmek için kullanmıştır.

Tarih Öncesi Dönemde Hayat ve Geçim Tarzları

- Avcı - toplayıcı dönemde** (MÖ 600.000 - 10.000) ilgili maddi kalıntılara baktığımızda genelde çakmak taşlarının yontulmasıyla şekillendirilmiş kesici, delici ve kazıcı aletlere rastlanmıştır.
- İnsanların bu dönemde doğaya bağımlı kaldıklarını, avcılık ve toplayıcılıkla hayatlarını sürdürdüklerini, mağara ve kaya sığınaklarında yaşadıklarını anlıyoruz. Tabii bu bulgulara genelde arkeologların çalışmaları sayesinde ulaşabiliyoruz.
- İnsanlar bu faaliyetleri yürütürken elbette bir birlikte yaşama pratikleri var. **Klan** denilen ilkel akrabalık bağları olan gruplar halinde yaşadıklarını tahmin ediyoruz. Elbette bunlar tahmin.
- Yurdumuzda Küçükçekmece Gölü (İstanbul) yakınlarındaki Yarımburgaz Mağarası Anadolu'nun bilinen en eski yerleşmesidir. Burada 400 bin yıl öncesine ait insan ve hayvan fosilleri bulunmuştur. Diğer bir yerleşim yeri ise Antalya Karain Mağarası olup insan izlerine rastlanmıştır. (MÖ 15.000)
- Tarım ve hayvancılığın başladığı dönemde** (MÖ 8.000-5.500) ise insanlar ovalara ve su kenarlarına inmeye başlamış ve tarımsal üretim başlamıştır. Kulübeler ve sazlık evlerin yapıldığını, kurulan köylerin etrafının hendek ve çitlerle çevrildiğini ulaşılan arkeolojik buluntulardan anlıyoruz. İlk köy yerçekimleri kuruldu.
- Üretim çağında** köpek, at, koyun, keçi ve sığırların evcilleştirildiğini görüyoruz. Bu dönemde seramik sanatı başladı.

- Tarım ve hayvancılığın keşfi ile birlikte insanlar avcılık ve top-
layıcılıktan, üretime dayalı yerleşik hayata geçmiştir. Tüketim
fazlası ürün olan artı ürün ve takas bu dönemde başlamış,
tekerleğin icadı ile ticaretin ve toplumsal etkileşimin hızlan-
ması sağlanmıştır.
- Madenlerin şekillendirildiği devirde (MÖ 5.500- 1.200) insan-
lar önce bakırı, daha sonra bakır- kalay karışımı tuncu daha
sonra da demiri, eritmiş şehir devletleri ve imparatorluklar kur-
muşlardır.

Analiz

Aşağıda bir toprak katmanı verisini grafikte inceleyip analiz ede-
ceğiz.

V	papirüs, kil tablet, parşömen
IV	Tunç heykel, demir kılıç
III	Bakır kap, altın kolye
II	Sabun parçası, seramik kırığı
I	Taş balta, kemik

I. katman → tüketici toplumu

II. katman → üretici tarım toplumunu

III. ve IV. katmanlar → ateşin kontrolü ve madenciligi

V. katman → tarih devirlerine geçici gösteriyor.

İlk Yerleşmeler

Anadolu'da tarih öncesi dönemleri aydınlatan yerleşin başında
Çayönü, Çatalhöyük ve Göbeklitepe gelmektedir.

Çayönü

Diyağır ilinin Ergani ilçesinde bulunan bir yerleşim yeridir.
M.Ö 10 bin yıl öncesine ait bir yerleşim yeridir. Anadolu'da ilk köy
yerleşmesi olarak bilinir. 1964 yılında başlayan kazılarda çakmak
taşı obsidyen (volkan camı) taşlarından yapılmış aletler ortaya
çıkmiştir.

Yine maden olarak bakırın ve tarım alanında ilk buğdayın kulla-
nıldığı yer Çayönü'dür

Çatalhöyük

Konya'nın Çumra ilçesinde bulunan bir yerleşim yeridir. Günü-
müzden 9 bin yıl öncesine ait bir yerleşim yeridir. 8. bin nüfusla
bir yer olan Çatalhöyük tarihte ilk şehir yerleşmesi olarak bilinir.
tarım yaptıkları bazı hayvanları evcilleştirdikleri tahmin edilmek-
tedir. Çatalhöyük Unesco tarafından 2012 yılında Dünya Miras
Listesine dahil edilmiştir.

Antik Çağ Ozanları

Göbeklitepe

Şanlıurfa-Göbeklitepe günümüzden yaklaşık 12 bin yıl öncesine
ait, merkezde ikiz (T) şeklinde dikili taş ile onu çevreleyen taş
ve duvardan oluşur. Günümüze kadar keşfedilen en erken tarihli
dini mimari eserleri barındırmaktadır.

İnsanoğlunun, tarım ve yerleşik hayattan sonra tapınak yaptığı
şeklindeki yaygın görüş, Göbeklitepe'nin keşfiyle tartışmaya açıl-
mıştır.

Yakın tarihe kadar en eski yerleşim yeri Çayönü ve Çatalhöyük
yargısı da değişmiş oldu. Ayrıca yerleşik hayattan öncede tapı-
nak mimarisi olduğu ortaya çıktı.

2018 yılında Göbeklitepe Unesco tarafından Dünya Miras Liste-
sine alınmıştır.

Sözlü Kültür

Evrenin yaratılışını anlamlandırmaya çalışan insanoğlunun bu çabaları ilk devirlerden itibaren sözlü kültür olan mit ve efsaneleri ortaya çıkarmıştır.

Hikaye anlamına gelen Mitler, Yunanca mitos kelimesinden gelmektedir. Mitler daha çok dini içerikli hikayeler iken, Efsaneler'de ise kahramanların olağanüstü güçleri vardır.

Bilgi Kutusu

Sözlü kültürün en güzel örneklerinden biri Altay Türklerine ait Yaratılış Efsanesi'dir.

Yazının İcadı ve Önemi

İlk yazı Sümerler tarafından bulunmuştur (MÖ 3200). Tarım toplumu olan Sümerlerde Zigurat denilen tapınaklara getirilen ürünler rahipler tarafından işaret koyma yöntemi ile zamanla çivi yazısına dönüşmüştür.

Bilgi Kutusu

İlk yazılı kanunları da Sümer kralı Urukakina yapmıştır.

Sümer çivi yazısı ticaret ile geniş bir alana yayıldı. Mısırlılar ise bu yazıdan hareketle kendilerine ait hiyeroğlif denilen resim yazısını kullandılar. Bu yazıyı Papirüs bitkisinden elde ettikleri kâğıtlara yazdılar.

Yazının İnsan Hayatındaki Önemi
insan toplulukları arasındaki ilişkinin kolaylaşmasını ve yaygınlaşmasını sağlamıştır.
Duyguların, bilgi ve kültür birikiminin aktarımını kolaylaştırmıştır.
Düşünce ve sanat ürünlerinin yayılmasını sağlamıştır.
Toplumsal düzeni sağlayan kuralların herkes tarafından bilinmesini sağlamıştır.

Yazının gelişimini katkı sağlayan uygarlıklardan biride Fenikeliler'dir. Akdeniz haritasında ticaret ile uğraşan fenikeliler, ilk harf yazısı olan Fenike Alfabetini kullanmışlardır. 22 harften oluşan bu alfabeye sonraki zamanlarda İyonlar, Yunanlılar ve Romalılar katkı yapmış günümüz Latin alfabesi oluşmuştur.

Yazı ekonomiden, idareye, hukuktan ticarete her alanda kullanılmıştır.

Ayrıca yazının geniş kitlelere ulaşma gücünden faydalanan kralar kendi sözlerinin olduğu anıtları meydanlara dikmek suretiyle egemenliklerini güçlendirmeye ve kalıcı olmaya çalışmışlardır.

Kadim Dünya'da Bilimler

Bilim insanların temel ihtiyaçlarını giderme çabası sonucu ortaya çıkmıştır. En fazla gelişen bilimler ise astronomi, coğrafya ve tıp olmuştur.

Astronomi

Astronominin doğuşu insanın evreni keşfetme çabası ile doğrudan ilgilidir. İnsanlar ihtiyaçları doğrultusunda gök cisimlerini inceleyerek zamanı planlamışlardır. Bu durum astronominin gelişmesini sağlamıştır. İlk zamanlar dünya hareketsiz ve düz zannedilip mitoloji kahramanı Atlas'ın taşıdığı hayal ediliyordu. Gemiler yönlerini bulmak için yıldızlardan faydalanıyordu. Mısırlılar astronomi alanında gelişme göstererek ilk Güneş takvimini buldular. Ayrıca piramitlerin insanın da astronomi faydalandılar. Sümerler ise ziggurat adı verilen tapınakları gözlem evi olarak kullandılar ve ay yılı takvimi bulmak suretiyle Astronomi alanında geliştiler.

Coğrafya

Coğrafyanın gelişiminden insanların yaşadığı çevreyi tanıma ve merak duygusu etkili olmuştur. Coğrafyanın temeli Yunanlılar ve Romalılar tarafından atılmıştır. Büyük İskenderde kurmuş olduğu İskenderiye Kütüphanesi ile coğrafyanın gelişimini katkı sağladı. Coğrafyanın kurucusu ise Eratostenes sayılır. Eratostenes dünyanın çevresini bugünkü değerine yakın olarak hesaplamış, "Yeryüzünün Tasfiri" anlamına gelen Geography adlı eserinde coğrafya terimini ilk kez kullanmıştır. Amasyalı Strabon'da dünya haritası çizmiş 17 ciltlik "Geographika adlı eserini yazmıştır.

Tıp

En fazla gelişen bilimlerden biri olan tıbbın büyücüler ve din adamları ile başladığı görüyoruz.

Hastalıklar genelde tanrıların cezası olarak algılanması tedavilerde ise bilimsel olmayan ilkel yöntemler kullanılmıştır.

Ayrıca ilk tedaviler tapınaklarda yapılmıştır. İlk defa Antik Yunan'da Hipokrat hastalıkların kötülüklerden değil fiziki nedenlerden kaynaklandığını söylemiştir. Hipokrat bilimsel gözleme ve tanı koyma yöntemini geliştirdi. Bu nedenle tıbbın kurucusu kabul edilir. Hipokrat'ın öğrencileri hekimlik mesleğine yemin ederek başlamışlardır.

Hintliler ise tedavide beden ile zihni uyumlu hale getiren yoga adı verilen egrezsizler geliştirmişlerdir.

Çinliler ise tedavide geleneksel masajı ve akapunktur kullanırlar.

1. Aşağıda verilen bilgileri doğru (D) ya da yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

	D/Y
1. Yazının icadından önce insanlar, toplumsal hafızalarını sözlü olarak kuşaktan kuşağa aktarmış ve bu yolla korumuştur.	☐
2. Tarıma geçişle birlikte hayvanlar evcilleştirilmiş ve günümüzdeki köy yaşamına benzer bir yaşam oluşmuştur.	☐
3. Taş Çağı: Eski Taş (Paleolitik), Orta Taş (Mezolitik) ve Yeni Taş (Neolitik) Çağı olmak üzere dönemlere ayrılmıştır.	☐
4. Tarih öncesi devirlerin, başlangıç ve bitiş zamanları bölgelere göre farklılıklar göstermiştir.	☐
5. Mezopotamya'da tarihi devirler Asurlar ile başlamıştır.	☐
6. Yazıdan önceki dönemin aydınlatılmasında tarihe yardımcı olan bilim arkeolojidir.	☐
7. "Yaradılış Efsanesi" Türklere ait bir sözlü kültür ürünüdür.	☐
8. Doğada bol miktarda bulunmasından ve kolay işlenmesinden dolayı keşfedilen ilk maden demirdir.	☐

2. Aşağıda verilen metinlerdeki boşlukları uygun sözcüklerle doldurunuz.

- Yazının icadından önceki dönem olan tarih öncesi devirler sınıflandırılırken insanların kullandıkları yola çıkmıştır.
- Anadolu'da yazıdan önceki dönemi en iyi yansıtan yerleşim alanlarından biri de Konya'da bulunan 'tür.
- Maden Çağı: Bakır, Tunç ve Çağı olarak dönemlere ayrılmıştır.
- İstanbul'daki Mağarası'nda ilk insanların izlerine raslanmıştır.
- Antalya'daki, Mağarası, Anadolu'da insana dair en eski yerleşim yerlerinden biridir.
- Tarihte bilinen ilk alfabeyi bulmuştur.
- Sümerler'de tapınaklara verilen isimdir.
- Hikaye anlamına gelen mitler Yunanca kelimesinden gelmektedir.

3. Aşağıdaki etkinlikte numaralı kavramları , harflendirilmiş açıklamaları ile eşleştiriniz.

Kavramlar	Açıklamalar
1 Çayönü	a Anadolu'daki ilk şehir yerleşmesi
2 Çatalhöyük	b İstanbul'da bulunan ilk yerleşim yeri
3 Göbeklitepe	c Anadolu'daki ilk köy yerleşmesi
4 Kalkolitik	d İlk tapınak mimarisinin bulunduğu yer
5 Mezolitik	e Yeni Taş Dönemi
6 Neolitik	f Eski Taş Dönemi
7 Paleolitik	g Bakır Dönemi
8 Yarımburgaz mağarası	h Orta Taş Dönemi

- 1)..... 2)..... 3)..... 4).....
5)..... 6)..... 7)..... 8).....

4. Aşağıdaki açık uçlu soruların doğru cevaplarını altına yazınız.

- Tarih ne ile başlar?
.....
- Göbeklitepe antik kenti hangi ilimiz sınırları içindedir?
.....
- Tıp biliminin kurucusu kimdir?
.....
- Amasyalı Strabon hangi bilim dalında eser vermiştir?
.....

1. Mısırlılar ölümden sonraki yaşama inandıkları için ölülerini mumyalamıştır.

Bu durum Mısır Uygarlığı'nın

- I. Tıp
- II. Eczacılık
- III. Astronomi

alanlarından hangilerinde gelişmesine zemin hazırlamıştır?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

2. I. Çayönü
II. Çatalhöyük
III. Göbeklitepe
IV. Karain mağarası
V. Yarım burgaz mağarası

Yukarıda verilen Anadolu'daki yerleşim yerlerinin geçmişten günümüze doğru sıralaması hangi seçenekte verilmiştir?

- A) I - II - III - IV - V
- B) IV - V - III - II - I
- C) V - IV - III - II - I
- D) V - IV - III - I - II
- E) IV - V - I - II - III

3. Alacahöyük'te bulunan ve M.Ö. 2500 yıllarına ait olan kılıç, dünyanın en eski kılıcı olarak bilinmekteyken 1996 yılında Malatya yakınlarındaki Aslantepe'de M.Ö. 3300 - 3000 yıllarına ait, üzeri işlemeli bir kılıç bulunmuştur.

Bu bilgi tarih bilgilerinin aşağıdaki hangi özelliğini göstermektedir?

- A) Objektif değerlendirilebilme
- B) Yeni bilgilere ulaşıldığında değişebilme
- C) Deney ve gözlemi yapılabilmeye
- D) Tahlil ve tenkitlendirilme
- E) Popüler nitelik taşıma

4. Konya'da bulunan Çatalhöyük bölgesinin dünyanın ilk şehir yerleşmesi olması, bölgenin dönemine göre aşağıdaki hangi alanda daha gelişmiş olmasıyla açıklanamaz?

- A) Avcılık
- B) Yönetim
- C) Mimari
- D) Toplumlaşma
- E) Hukuk

5. Mağaralarda yaşayan ilk insanların kalabalık aileler hâlinde barındıkları, işlerini ortaklaşa yaptıkları, hayvan postları giydikleri taştan yontulmuş aletler kullandıkları anlaşılmaktadır.

Bu bilgiye göre ilk insanlarla ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

- A) Doğadan bağımsız bir yaşamları vardır.
- B) İlkel araç gereçler kullanmışlardır.
- C) Tüketici bir hayat sürmüşlerdir.
- D) Avcılık önemli bir geçim kaynağıdır.
- E) Klan içi işbirliği ve iş bölümü vardır.

6. İlk kültürlerde ölü defin yöntemleri çeşitliydi. Anıtsal menhirler dikilir, yuvarlak çukurlar kazılırdı. Ölülerin genellikle meskenlerin orta yerine âyinle gömülmesi âdeti yaygındı.

Yukarıdaki anlatıda bahsedilen durumun atalar kültürüyle ilişkili olduğunu söyleyen araştırmacılar;

- I. inanç,
- II. askerî mimari,
- III. güzel sanatlar,
- IV. mezar yapıları

olgularından hangileri arasında doğrudan bağlantı kurmuşlardır?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) I ve IV
- D) II ve III
- E) II ve IV

7. • Coğrafyanın kurucusu kabul edilir.
• En önemli eseri "Yeryüzünün Tasviri" anlamına gelen "Geography" adlı eseridir.
• Dünyanın çevresini bugünkü değerine yakın olarak hesaplamıştır.

Yukarıda bahsedilen bilim insanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Amasyalı Strabon
B) Hipokrat
C) Hiparkos
D) Eratostenes
E) Heredot

8. I. Çayönü
II. Catalhöyük
III. Göbeklitepe

Yukarıda verilen ilk yerleşim yerlerinin bulunduğu şehirler hangi seçenekte doğru verilmiştir?

I	II	III
A) Şanlıurfa	Konya	Diyarbakır
B) Konya	Diyarbakır	Şanlıurfa
C) Diyarbakır	Konya	Şanlıurfa
D) Konya	Şanlıurfa	Konya
E) Konya	Şanlıurfa	Diyarbakır

9. • Orta Doğu'nun göçebe kavimleri yeni otlaklar ve sulak alanlar için sürekli göç etmiş ve savaşmışlardır.
• Büyük devletler, nehir kıyısında bulunan arazilerini istilacı kabilelere karşı sürekli korumak zorunda kalmışlardır.
• Deniz koloniliği yapan toplumlar deniz korsanlarıyla amansız çatışmalara girmişlerdir.

Yukarıda verilen bilgilerde İlk Çağ toplumlarının rekabet ve çatışmalarında aşağıdaki hangi alanla ilgili mücadeleye vurgu yapılmıştır?

- A) Sanat
B) Kültür
C) Din
D) Bilim
E) Ekonomi

10. Tarım ve hayvancılığın başlamasıyla, köy yerleşimi, zanaat ve seramik kültürü başlamıştır.

Bu bilgilere göre, tarım ve hayvancılık devriyle ilgili;

- I. üretici yaşama geçildiği,
II. toprağın üretimde kullanıldığı,
III. hayvansal gıdaların ilk kez tüketilmeye başlandığı

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve II
E) I, II ve III

11. Tarımsal üretim çağından itibaren başlayan ticaret faaliyetlerinin aşağıdakilerden hangisine zemin hazırladığı söylenemez?

- A) Ateşin bulunmasına
B) Toplumsal işbirliğinin artmasına
C) Üretim fazlasının takasına
D) Kas gücünün öneminin artmasına
E) Sınıf farklılıklarının çeşitlenmesine

12. Aşağıdakilerden hangisi tarih öncesi dönemde görülen gelişmelerden biri değildir?

- A) Madenlerin işlenmesi
B) İlk şehir devletlerinin kurulması
C) Ticaret faaliyetlerinin başlaması
D) Toprak mülkiyetinin ortaya çıkması
E) Paranın kullanılmaya başlanması

1. M.Ö. 4000'li yıllara ait, Orta Asya'da yapılan kazılarda bulunan iskelet yapılarının, M.Ö. 3000'li yıllarda Anadolu'da kurulmuş olan bir yerleşim yerinde yapılan kazılarda da bulunması,

- I. bölgeler arasında göçlerin yaşandığı,
- II. Anadolu'daki yerleşim biriminin Orta Asya'daki uygarlıktan etkilendiği,
- III. Anadolu'daki yerleşim biriminin Orta Asya'dakinden daha önce kurulmuş olduğu

olgularından hangileri ile açıklanabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

2. Konya yöresinde bakır ve kurşun madenleri bulunmadığı halde, bu yöredeki Çatalhöyük'te bu madenlerden yapılmış boncuk ve yüzük gibi takılar bulunmuştur.

Bu bilgiler Çatalhöyük'teki yaşamla ilgili;

- I. Başka toplumlarla ticaret yapılmıştır.
- II. Sürekli olarak istilalara uğranmıştır.
- III. İhtiyaçlar farklı yollarla karşılanmaya çalışılmıştır.

yargılarından hangilerini doğrular niteliktedir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve III
- E) II ve III

3. Anadolu'daki insanlarla ilgili ilk izlere aşağıdaki hangi mağarada rastlanılmıştır?

- A) Karain Mağarası
- B) Belbaşı Mağarası
- C) Beldibi Mağarası
- D) Tilktepe Mağarası
- E) Sakçagözü Mağarası

4. Tarih öncesi dönemlerde meydana gelen aşağıdaki gelişmelerden hangisinin, diğerlerinin de nedeni olduğu savunulabilir?

- A) Köylerin kurulması
- B) Yerleşik hayata geçilmesi
- C) Şehir devletlerinin kurulması
- D) Özel mülkiyet kavramının ortaya çıkması
- E) Tarım üretiminin başlaması

5. Tarih öncesinin devirlere ayrılmasında aşağıdaki gelişmelerden hangisi daha çok etkili olmuştur?

- A) Araç ve gereç yapma
- B) Tarımla uğraşma
- C) Doğayı kutsallaştırma
- D) Ateşten yararlanma
- E) Giyim kuşamda değişme

6. Ön Asya'da insanlar maden çağını yaşarken Avrupa'nın değişik yerlerinde taş çağı yaşanmaktaydı.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Çağlar dünyanın her yerinde aynı anda ve aynı biçimde yaşanmamıştır.
- B) Çağların yaşanma süresini belirleyen önemli unsur coğrafi şartlardır.
- C) Avrupa, Ön Asya kültüründen etkilenecek ilerleme sağlamıştır.
- D) Ön Asya ile Avrupa devletleri arasında siyasi yada ekonomik hiçbir gelişme olmamıştır.
- E) Ön Asya'nın gelişmişliğini belirleyen en önemli unsur yeraltı kaynaklarıdır.

7. İnsanlar, aşağıdakilerden hangisini diğerlerinden daha sonra öğrenmiştir?

- A) Ateşten yararlanmayı
- B) Madenlerden istifade etmeyi
- C) Yazıyı kullanmayı
- D) Tarımla uğraşmayı
- E) Hayvanları evcilleştirmeyi

8. Tarih öncesi dönemlerde insanların bakırdan, gümüşten ve altından süs eşyaları ve değişik kap kaçak yapmaları;

- I. ateşten istifade ettikleri,
- II. gündelik yaşamı kolaylaştırdıkları,
- III. süsleme sanatında ilerledikleri

durumlarından hangilerini doğrular niteliktedir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) I, II ve III

9. Tarih öncesi dönemlerde demirin işlenmesine bağlı olarak;

- I. dayanıklı araç ve gereç yapımı,
- II. savaş teknolojisi,
- III. yazılı kültür

durumlarından hangilerinde büyük ilerlemeler yaşandığı savunulabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

10. Bereketli Hilal'deki çiftçilerin ekili arazileri sulama amacıyla;

- kanallar kazma
- su depoları yapma
- yapay barajlar inşa etme

yoluna gitmesi aşağıdakilerden hangisinin göstergesi olabilir?

- A) Halkın varlıklı olduğu
B) Tek ilahlı bir inancı benimsedikleri
C) Zanaatkarlarının yetenekli olduğu
D) Süsleme sanatında geliştikleri
E) İktisadi ve kültürel ilerleme kaydettikleri

11. Deney ve genelleme yapılamaması nedeniyle tarih geleksel olarak edebiyat, güzel sanatlar vb. gibi beşeri bilimlerde arasında sayılmıştır.

Bu yargıdan hareketler tarihçilerle ilgili hangi yorumun yapılması doğru olmaz?

- A) İnsanlara pratik yollar göstererek sonuçlar çıkarmayı amaçlarlar.
B) İnsanlığın düşündükleri ve yaptıklarının değerli kabul ederler.
C) Kadim dünya mirasının tanınması ve korunmasını hedeflerler.
D) Geçmişteki olayların simülasyon ve gerçek dışı olduğunu iddia ederler.
E) Geçmişin edebî, kültürel, sanatsal birikimini meraklılara aktarırlar.

12. Çin'in batısından Bohai Nehri'ne doğru uzanan kültür havzası aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İndus B) Maverahünnehir
C) Sarı Irmak D) Mezopotamya
E) Nil Nehri

13. Annales Tarih Okulu'nun en önemli temsilcisi olan Fernand Braudel ülkeler arası ilişkilerin pek çok boyutlu ve sosyal yapı göz ardı edilmeden incelenmesi gerektiğini savunmuştur.

Braudel'in bu savunusunun Akdeniz ve Dünyası isimli eserinde Osmanlı-İspanya ilişkilerini anlattığı;

- I. teknoloji,
- II. tarım,
- III. coğrafya

çerçevelerinden hangileriyle hayata geçirdiği söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III